

УКРАЇНСЬКИЙ
ЖІНОЧИЙ
ФОНД

Kingdom of the Netherlands

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД

вул. Чорновола, 27, офіс 221, Київ, 01135, Україна
Тел.: +38 044 507 0610, веб-сайт: www.uwf.org.ua

ПОСІБНИК з адвокатації

для жіночого
руху в Україні

ПОСІБНИК З АДВОКАЦІЇ

для жіночого руху в Україні

Цей посібник був підготовлений та виданий в рамках проекту «Академія адвокатури для жіночого руху», що впроваджується Українським жіночим фондом за підтримки Програми підзвітності Міністерства закордонних справ Нідерландів. Відповідальність за зміст посібника несе Український жіночий фонд. Інформація, яку представлено в посібнику, не завжди відображає погляди Міністерства закордонних справ Нідерландів.

Український жіночий фонд - міжнародна благодійна організація, заснована 2000 року. Ми надаємо фінансову, інформаційну і консультативну допомогу організаціям громадянського суспільства (ОГС) з України, Молдови і Білорусі.

Ми прагнемо допомогти ОГС, зокрема жіночим, відігравати активну роль у процесах розбудови демократичного суспільства, яке забезпечує рівність, справедливість та реалізацію людських прав шляхом підтримки громадянського суспільства через надання фінансових можливостей.

Ми впроваджуємо свою діяльність через грантову і технічну підтримку, тренінгові програми, розбудову спроможності партнерських організацій, здійснення досліджень та адвокату.

www.uwf.org.ua

ЗМІСТ

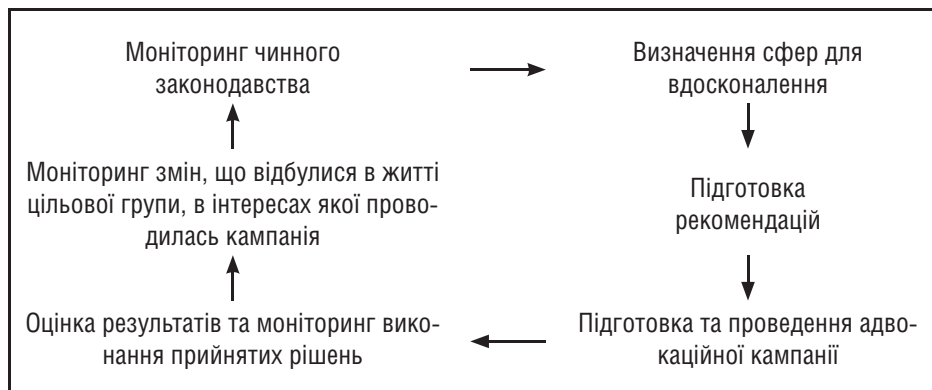
1.	Підготовка та проведення успішних адвокаційних кампаній Владислав Кучереносов	4
2.	Ресурси адвокації для громадських організацій, що працюють у сфері гендерної рівності та захисту прав та інтересів жінок Людмила Чернявська	27
3.	Приклади успішних адвокаційних кампаній Тетяна Гончарук	52
3.1.	Вдалий досвід впровадження гендерно орієнтованого бюджетування у медичну систему (Неллі Карпець, Горішні Плавні, Полтавська область)	52
3.2.	Захист прав дитини: як ініціювати зміни до чинного законодавства (Марина Легенька, Київ)	57
3.3.	«Безпечне місце»: відкриття притулку для постраждалих від домашнього насильства (Ірина Куратченко, м. Запоріжжя)	61
3.4.	Створення соціального підприємства як креативне рішення подолання наслідків війни (Любов Максимович, Львів)	64
3.5.	Репродуктивне здоров'я жінки у контексті захисту прав жінок з інвалідністю (Неля Ковалюк, Житомир)	69
3.6.	«Невидимий батальйон» — кампанія за права жінок-військовослужбовців (Марія Берлінська, Київ)	73
4.	Практичні поради з адвокації. Зразки та приклади Тетяна Дурнєва	78
5.	Короткі біографії авторів посібника	94

ПІДГОТОВКА ТА ПРОВЕДЕННЯ УСПІШНИХ АДВОКАЦІЙНИХ КАМПАНІЙ

Адвокація була, є і завжди буде одним з пріоритетних напрямків діяльності організацій громадянського суспільства (ОГС), якщо навіть вони ніколи не чули цього терміну. Її суть полягає у взаємодії з органами влади усіх рівнів та широким колом зацікавлених осіб (стейкхолдерів) з метою представлення та просування інтересів певних соціальних (як правило, незахищених, вразливих, неактивних, недостатньо організованих тощо) груп.

Термін «адвокація» походить від англійського «advocacy», який, у свою чергу, веде до латинських «ad — до» та «voca — заклик». Таким чином, саме слово «адвокація» можна перекласти як «заклик до певних дій». Існує декілька підходів до визначення адвокації. Їх можна **звести до трьох** рівнів у залежності від результатів (наслідків) адвокаційної діяльності:

1. Вдосконалення політик. Адвокаційна діяльність ОГС може потребувати певних змін у чинному законодавстві. Необхідно пам'ятати, що процес аналізу законодавства в межах адвокаційної діяльності є постійним та циклічним. Головні етапи процесу представлені в таблиці:

Подеколи ОГС вважають, що головною метою адвокаційної кампанії є внесення змін в чинне законодавство (прийняття нових норм або, навпаки, відміна діючих). Насправді це не завжди так. Ґрунтовний аналіз законодавства може показати, що змін в законодавстві не потрібно робити — нормативні акти є, але вони не виконуються. У такому випадку кампанію треба направити на забезпечення виконання законів, а не на внесення змін. З цієї ж причини не можна забувати й про моніторинг прийнятих рішень — вони мають виконуватись! Так само, як і про моніторинг змін, що відбулися в реальному житті людей. Є приклади адвокаційних кампаній, які були успішними з точки зору досягнення мети та завдань кампанії, але в реальності приводили до погіршення ситуації. Крім того, адвокаційна кампанія може бути спрямована на (пере)розподіл бюджетних коштів в інтересах певних цільових аудиторій.

2. Системні зміни. Адвокаційна кампанія також може бути спрямована на досягнення змін в системі прийняття рішень. Завдяки адвокаційним заходам може бути підвищено прозорість прийняття рішень органами влади; покращено підзвітність осіб, які приймають рішення, перед громадянами та суспільством; підвищено рівень залучення громадян та ОГС до прийняття рішень тощо.

3. Демократичні зміни. Завдяки результатам адвокації звичайні люди (особливо це стосується незахищених верств населення) починають усвідомлювати власні права та силу, що вони мають, і згодом використовувати їх, щоб бути залученими до процесів прийняття рішень. Успішна адвокація сприяє підвищенню рівня громадянської свідомості, активності та відповідальності. Саме тому важливо залучати представників цільових груп, в інтересах яких плануються адвокаційні заходи, до їх підготовки та проведення. Адвокація передбачає, що люди мають бути активними учасниками процесу, а не лише пасивними споживачами винагород від досягнутих результатів.

У межах програми «Глобальні бібліотеки» Фонду Білла та Мелінди Гейтс було розроблене таке визначення: «Адвокація — це дії, що здійснюють люди або організації з метою впливу на прийняття рішень на місцевому, регіональному, національному або міжнародному рівні щодо вдосконалення політики або змін у фінансуванні публічних бібліотек» (у ширшому контексті — замість «публічних бібліотек» слід розуміти «в інтересах певних осіб, соціальних груп, громад та суспільства в цілому»).

Говорячи про адвокацію як вид діяльності, ми маємо звернути увагу ще на декілька чинників:

Адвокація – це здійснення впливу на людей, які приймають рішення. У зв'язку з цим є два основних підходи до визначення об'єктів адвокації, тобто людей, на яких здійснюється вплив. У більш вузькому розумінні

об'єктами адвокації є лише особи, які безпосередньо приймають рішення, тобто представники законодавчих, виконавчих, судових органів влади та органів місцевого самоврядування. У більш широкому розумінні — до об'єктів адвокації відносять також тих осіб, що мають або можуть мати вплив на прийняття рішень. Це досить широке коло, до якого входять різні представники громади: бізнесмени, релігійні та громадські діячі, журналісти та інші.

Одним з інструментів адвокації є лобіювання. Необхідно відрізнити лобіювання в адвокації від так званого комерційного лобіювання, коли просуваються бізнес-інтереси окремих осіб, компаній або кіл. Відмінність лобіювання в адвокації (ще його називають «громадянське лобіювання») полягає в тому, що, по-перше, просуваються не комерційні інтереси окремих компаній, а рішення, важливі для пересічних громадян, громади та суспільства. По-друге, адвокація завжди представляє інтереси тих осіб та соціальних груп, які не мають безпосереднього доступу до прийняття рішень. Крім того, лобіювання в комерційних інтересах часто асоціюється з особистою матеріальною зацікавленістю тих, хто приймає рішення та лобіює його. Адвокаційний підхід орієнтується на суспільну користь і повністю виключає будь-які варіанти матеріальної винагороди за прийняття рішення.

У багатьох випадках запорукою успіху адвокації є широке залучення та підтримка зацікавлених сторін, тобто формування коаліції. Цьому аспекту діяльності необхідно приділяти особливу увагу. Поодинокі люди та організації можуть бути слабкими у взаємодії із владою, об'єднання зусиль та ресурсів надає їм значної переваги та можливість отримати від влади те, що вони хочуть.

Адвокація є багатоплановою діяльністю, що має власні підходи, принципи та інструменти (особливо на етапі планування). У той же час, в адвокації використовуються різноманітні підходи та інструменти з інших видів діяльності, наприклад зв'язків з громадськістю, фандрейзингу, маркетингу та інших. Чим більш освіченою та професійною є адвокаційна команда, чим більше різноманітних тактик та інструментів вона може застосувати, тим вірогіднішим стає позитивний результат.

Як правило, адвокація здійснюється у вигляді кампаній. Під кампанією слід розуміти комплекс взаємопов'язаних та обмежених у часі заходів впливу на певні цільові групи з метою спонукання їх до прийняття нових моделей поведінки (не робити того, що робили раніше, робити щось нове або робити щось інакше). ОГС проводять різні види кампаній. Необхідно відрізнити адвокаційні кампанії від інших. Головним критерієм є чітко визначена та правильно сформульована мета кампанії. Іншими словами, від головної мети залежить, яку саме кампанію проводить ОГС.

Якщо ми говоримо про **адвокаційну кампанію** — це вдосконалення політик (включаючи механізми прийняття рішень, підвищення відкритості та прозорості, залучення громадськості тощо) та/або системи бюджетного фінансування.

Метою **фандрейзингової кампанії** є залучення ресурсів з різних джерел.

Інформаційні кампанії передбачають підвищення поінформованості людей з певних питань, привернення уваги громади та/або суспільства до певних проблем.

PR-кампанії, як правило, націлені на створення та/або покращення іміджу та соціального статусу, формування громадської думки.

Кампанії з мобілізації громади є залученням громадян до участі у певних заходах, проектах та кампаніях.

Правозахисні кампанії передбачають відстоювання прав та свобод окремих громадян, організацій та соціальних груп.

Маркетингові кампанії дозволяють вивчати та впливати на ринок, споживачів та їхні потреби, попит на товари та послуги, конкурентів та конкурентне середовище.

Під час адвокаційної кампанії використовуються підходи та інструменти інших вищезгаданих видів діяльності. Якщо нам потрібно провести дослідження ринку, ми будемо використовувати маркетингові методи. Якщо треба поінформувати владу та громадськість, ми проведемо інформаційні заходи тощо. Але необхідно пам'ятати, що ці заходи мають бути підпорядковані головній адвокаційній меті. Це означає, що дані інструменти використовуються у межах адвокаційної кампанії. У іншому випадку ми матимемо справу з окремими (фандрейзинговими, інформаційними тощо) заходами або кампаніями, але не з адвокацією. Так само окремі адвокаційні підходи та інструменти можуть використовуватись при проведенні інформаційних, PR та інших акцій та кампаній.

Адвокаційна діяльність завжди передбачає представлення інтересів окремих громадян, соціальних груп тощо. Виходячи з цього критерію, можемо виділити **3 види адвокації**:

- **Самоадвокація**, коли людина виступає від свого імені, представляє власні інтереси або захищає власні права.
- **Адвокація конкретного випадку** означає говорити від імені, представляти інтереси та захищати права іншої людини або конкретної групи людей, які в даний момент не можуть представити та захистити себе.
- **Громадська або публічна адвокація** означає говорити від імені, представляти інтереси та захищати права широкої категорії людей,

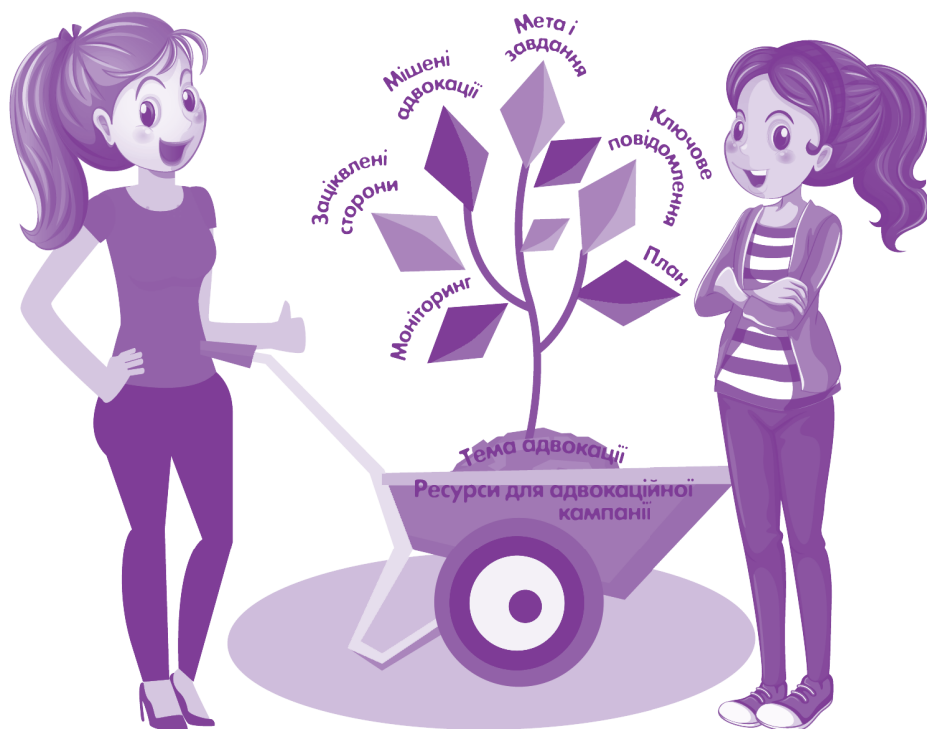
усієї громади або суспільства. Якщо адвокація конкретного випадку концентрує зусилля на одній конкретній ситуації, на одній людині або групі людей, громадська адвокація зосереджується на представленні інтересів та захисті прав більш широкого загалу¹.

ПІДГОТОВКА АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ

Успіх адвокаційної кампанії багато в чому залежить від її планування. Планування кампанії передбачає здійснення низки послідовних кроків.

1. Визначення теми адвокації

Адвокація, як правило, починається тоді, коли у людини чи групи людей виникає незадоволення певним станом речей. Це означає, що існує проблема, яка може стати темою для адвокації, але спочатку її треба правильно сформулювати. Наприклад, значна частина українських ОГС не

¹ Див: Tadros, Nader; 2006. Advocacy Concepts And Practices Handbook: A Practical Guide to Advocacy Groups. People's Advocacy, Virginia, USA.

задоволена рівнем бюджетного фінансування громадських ініціатив як на національному, так і на місцевому рівнях, але сказати: «Наша проблема — бюджетне фінансування» недостатньо, оскільки не зрозуміло, у чому саме полягає проблема. У бюджеті немає коштів? Чи їх виділяється недостатньо? Можливо, місцева влада просто не зацікавлена фінансувати ОГС або відсутні ефективні механізми такого фінансування? Кожне з цих питань — окремий аспект проблеми, що потребує власних підходів та шляхів вирішення. Таким чином, на першому етапі важливо чітко окреслити проблему, тобто визначити тему адвокації. Наприклад, нашою проблемою є те, що місцева влада не виділяє кошти на фінансування діяльності неурядових організацій.

Наступним кроком є визначення можливих наслідків для громади та суспільства, якщо ситуація не зміниться на краще. Наслідки можуть бути **соціальними, економічними та політичними**.

У нашому випадку до **соціальних наслідків** даної проблеми можна віднести:

- обмеженість соціальних та інших послуг, які отримують жителі громади;
- наявність державної монополії на соціальне обслуговування, що впливає на якість послуг;
- відсутність у неурядових організацій можливості реалізовувати цікаві та корисні для громади проекти та, як наслідок, можливе погіршення криміногенної ситуації, наприклад, у молодіжному середовищі тощо.

Серед **економічних наслідків** можуть бути:

- висока собівартість послуг, що надаються державними установами;
- неефективне використання бюджетних коштів;
- відсутність у малозабезпечених верств населення можливості отримувати додаткові безкоштовні послуги та інші.

Політичними наслідками можуть бути:

- низький рівень громадянської свідомості та активності в громаді;
- зниження довіри та рейтингу місцевої влади тощо.

У цьому контексті може виникнути запитання, навіщо взагалі потрібно аналізувати ці наслідки? Відповідь дуже проста. Кожний з цих наслідків зачіпає інтереси певних осіб, груп та організацій. Наприклад, «відсутність у малозабезпечених верств населення можливості отримувати додаткові безкоштовні послуги» є дуже важливим аргументом саме для цієї категорії. «Висока собівартість послуг та зниження іміджу» є актуальними чинниками для представників місцевої влади, особливо в контексті виборів. Все це означає, що перші та другі можуть стати нашими союзниками в адвокаційній кампанії, якщо ми використаємо правильні мотиваційні

аргументи. У деяких випадках ретельно проведений аналіз дозволяє виявити потенційних союзників там, де ми навіть не очікували їх знайти. Наприклад, якщо ми говоримо про можливість зростання рівня злочинності в молодіжному середовищі, нас може підтримати місцеве УВС, якщо ми доведемо, що громадські організації спроможні прибрати молодь з вулиці та залучити її до корисних соціальних проєктів. Одним з важливих принципів адвокації є донесення до людей певної проблеми та її наслідків з наголосом на те, що відсутність вирішення проблеми може погіршити їхнє життя та, навпаки, її вирішення сприятиме змінам на краще. Лише в цьому випадку можна розраховувати на широку підтримку різних категорій представників громади. Таким чином, існуючі (або можливі) наслідки є інструментами впливу (та залучення) окремих громадян, соціальних груп та інституцій до нашої адвокаційної кампанії. Крім того, ці аргументи впливатимуть на прийняття необхідних нам рішень представниками органів влади.

Після проведення аналізу наслідків ситуації необхідно визначити та проаналізувати причини ситуації, що склалася. Навіщо це потрібно? Справа в тому, що адвокаційні кампанії, як правило, націлені саме на подолання причин тих чи інших негативних ситуацій. Для аналізу причин існує адвокаційний інструмент, що називається «Дерево причин». Він застосовується шляхом послідовного використання запитання «Чому?». Наприклад, чому місцева влада не виділяє кошти на фінансування діяльності неурядових організацій? Найпоширенішою відповіддю є: «Коштів не має», що насправді не відповідає дійсності, оскільки кошти завжди є. Інша справа, що на поточний рік вони не передбачені в місцевому бюджеті на фінансування діяльності ОГС. Такий варіант відповіді буде більш коректним. Знову запитуємо: «Чому?» — «Тому що влада не вважає за доцільне залучати громадські організації до вирішення місцевих соціально-економічних проблем». «Чому?» — «Бо влада не розуміє ролі організацій громадянського суспільства у розвитку громади». «Чому?» — «Оскільки на місцевому рівні відсутні повноцінні партнерські стосунки між владою та громадськими організаціями. Останні

«Дерево причин та наслідків»

не достатньо інформують владу про власну діяльність та не роблять пропозицій щодо співробітництва». Це лише одна з можливих причин ситуації, що склалася. Можуть бути й інші. У будь-якому випадку використання цього інструменту дозволить проаналізувати усі можливі причини існуючого стану справ. Далі необхідно відкинути ті з них, що виходять за межі нашої компетенції та можливостей ОГС і зосередитись на тих причинах, які ми в змозі вирішити (наприклад, місцева влада не достатньо поінформована про діяльність та можливості громадських організацій на місцевому рівні та не має інструментів для залучення ОГС). Саме цей напрямок може стати темою нашої адвокаційної кампанії.

До речі, повна назва адвокаційного інструменту аналізу ситуації та визначення теми адвокації — «Дерево причин та наслідків» (мал. № 1).

2. Визначення мети та завдань адвокаційної кампанії

Проведений аналіз причин ситуації допомагає визначити мету та завдання майбутньої адвокаційної кампанії. Мета повинна відображати ті проміжні та довгострокові результати (позитивні зміни в ситуації), що ми хочемо отримати під час проведення кампанії. Визначення мети базується на сформульованій темі адвокації.

Мета має відповідати вимогам SMART:

S (*specific, significant*) — конкретна, значна.

M (*measurable, meaningful, motivational*) — вимірювана, значуща, мотивуюча.

A (*attainable, agreed upon, action-oriented*) — досяжна, узгоджена, орієнтована на конкретні дії.

R (*realistic, relevant, reasonable, rewarding, results-oriented*) — реалістична, доречна, корисна, орієнтована на конкретні результати).

T (*time-based, timely, trackable*) — обмежена у часі, своєчасна, підлягає відстеженню.

Повернемося до ситуації, коли місцева влада не виділяє кошти на підтримку діяльності громадського сектору. Мета адвокаційної кампанії може бути сформульована таким чином: «*Забезпечення виділення з міського бюджету наступного (наприклад 2018) року коштів (у розмірі не менше ніж <...> грн) на фінансування соціальних проектів місцевих неурядових організацій шляхом проведення міського конкурсу соціальних проектів*». Розглянемо це формулювання з точки зору критеріїв SMART. У даному випадку мета є:

- конкретно (зрозуміло, що саме має бути зроблено та які результати очікуються);
- значною (очікувані результати матимуть вплив на життя усієї громади);

- вимірюваною (є чіткі критерії, що можна виміряти: розмір очікуваного фінансування, впровадження конкретного механізму конкурсу);
- значущою (ця мета має сенс для громадських організацій та громади в цілому);
- мотивуючою (мета надихає на дії);
- досяжною (кампанія матиме конкретні результати та наслідки);
- узгодженою (окремі компоненти формулювання підпорядковані головній меті — забезпечити фінансування громадських організацій з міського бюджету);
- орієнтованою на конкретні дії (передбачається здійснення конкретних заходів, наприклад, впровадження конкурсу соціальних проектів);
- реалістичною (отримати очікувані результати цілком реально);
- доречною (чинні соціально-економічні умови, зокрема процеси децентралізації, дозволяють досягти мети);
- корисною (несе користь для громади та громадських організацій);
- орієнтованою на конкретні результати (кампанія матиме конкретні наслідки – виділення фінансування для громадських організацій, впровадження конкурсних механізмів тощо);
- обмеженою у часі (кампанія має бути проведена до формування бюджету наступного року);
- своєчасною (політична, соціальна та економічна ситуація в громаді є сприятливою для досягнення мети);
- підлягає відстеженню (формулювання мети дозволяє запровадити систему моніторингу її виконання).

Бажано, щоб формулювання будь-якої мети (кампанії, проекту, програми тощо) відповідало якщо не усім, то, принаймні, більшості з вищенаведених критеріїв.

Завдання є послідовними кроками, що мають забезпечити досягнення поставленої мети. Вони також повинні відповідати вимогам SMART. Виходячи з цього, одним з перших завдань кампанії, яку ми розглядаємо, може бути інформування влади (підготовка та поширення інформаційних матеріалів, листів, проведення особистих зустрічей, виступи на нарадах, проведення громадських слухань тощо), у результаті якого мають підвищитись обізнаність та інтерес посадовців до діяльності громадських організацій та їхнього залучення до вирішення соціально-економічних проблем громади. Запорукою успіху будь-якої адвокаційної кампанії є широка підтримка громадськості. Чим більшою є підтримка, тим вищою є вірогідність отримання позитивного результату. Таким чином другим завданням кампанії буде інформування громадськості та формування широкої коаліції союзників та прихильників шляхом поширення інформаційних матеріалів,

публікацій в місцевих ЗМІ, прес-конференцій, особистих зустрічей, круглих столів тощо. Дуже важливо, щоб ця робота мала певний результат у вигляді листів підтримки до влади, звернень через ЗМІ, особистих зустрічей союзників з представниками влади тощо.

Наступним завданням кампанії є підготовка необхідних документів для проведення конкурсу соціальних проектів та забезпечення прийняття рішення відповідним органом місцевого самоврядування (рішення міської ради, розпорядження міського голови тощо). Після прийняття рішення необхідно здійснити заходи, що забезпечать проведення конкурсу (створення експертної ради, визначення відповідального за проведення конкурсу підрозділу виконкому, оголошення конкурсу, збір заявок, проведення тренінгів з підготовки проектів у разі необхідності тощо). Подальше завдання — проведення самого конкурсу, визначення переможців та фінансування їхніх проектів. Лише після цього можна вважати, що мета кампанії *«Забезпечення виділення з міського бюджету наступного (наприклад 2018) року коштів (у розмірі не менше ніж <...> грн) на фінансування соціальних проектів місцевих неурядових організацій»* досягнута.

Як правило, для формулювання мети використовуються іменники (проведення, забезпечення, вдосконалення тощо), тоді як завдання визначаються дієсловами (створити, провести, підготувати тощо).

3. Аналіз мішеней адвокаційної кампанії

Адвокаційна кампанія передбачає прийняття певних рішень представниками органів центральної влади або місцевого самоврядування. Офіційних осіб, від яких безпосередньо залежить прийняття рішення, в адвокації називають мішенями. Необхідно пам'ятати, що мішені — це завжди люди, посадовці, але не органи влади, оскільки саме люди приймають рішення. У адвокації виділяють **5 категорій мішеней**:

Основні — особи, від яких безпосередньо залежить прийняття рішення. У залежності від ситуації це можуть бути: міський (сільський) голова, депутат місцевої ради та інші офіційні особи.

Альтернативні — це ті, хто також має можливість прийняття рішення, наприклад заступник міського голови або голова відповідної комісії ради. Альтернативна мішень — це своєрідний план «Б» для нашої кампанії. Якщо виникнуть ускладнення з основною мішенню, нам буде потрібен інший посадовець, який має достатньо важелів впливу, щоб забезпечити прийняття необхідного рішення.

Офіційні — керівники органів влади (у багатьох випадках співпадають з основною мішенню), до яких офіційно звертаються та які підписують відповідні документи.

Доступу — це ті, хто може надати нам доступ до основної мішені. Ця особа може бути помічником, секретарем, керівником відділу або навіть водієм основної мішені.

Підтримки — це інші посадовці, які також можуть бути зацікавлені у прийнятті відповідного рішення (наприклад, начальники управлінь соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, культури тощо).

Встановлення та розвиток контактів з різними категоріями мішеней є одним з ключових завдань адвокаційної кампанії, оскільки від цього залежить її успіх. У ситуації з фінансуванням громадських організацій головною мішенню може бути міський голова. Він також буде офіційною мішенню, оскільки саме на нього буде відправлене офіційне звернення. Як альтернативну мішень можна розглядати або заступника міського голови з гуманітарних питань (якщо він має достатньо важелів впливу), або голову профільної комісії міської ради, або голову районної (обласної) адміністрації. Мішенями доступу можуть бути депутати міської ради, помічники та секретарі посадовців, яких ми визначили як головну та альтернативну мішені. Мішенями підтримки можуть виступати місцеві депутати та керівники тих підрозділів, для яких співпраця з громадськими організаціями може бути корисною, наприклад: Управління внутрішньої політики, соціального захисту, охорони здоров'я, культури, освіти тощо. На першому етапі ми маємо визначити, хто безпосередньо є нашими мішенями. Якщо громадська організація має особисті контакти з посадовцями, це може значно полегшити проведення адвокаційної кампанії, оскільки вони знають краще реальний розклад сил на політичній арені та можуть порадити, до кого та як краще звернутися. Крім того, знайомі чиновники самі можуть бути нашими мішенями та сприяти просуванню нашої ідеї.

4. Аналіз зацікавлених сторін

Крім мішеней в адвокації виділяється ще одна категорія представників громади — **зацікавлені сторони**, тобто люди, які мають відношення та певне ставлення до визначеної проблеми. Загалом кажучи, діяльність громадського сектору так чи інакше зачіпає практично усіх представників місцевої громади, проте ставлення до проблеми у кожного буде різним. У адвокаційній діяльності використовується інструмент, що має назву «Аналіз зацікавлених сторін, або Аналіз ігрового поля». Він дозволяє визначити

ставлення різних представників громади до теми нашої адвокаційної кампанії та підготувати відповідну стратегію роботи з ними.

Використовуючи два критерії (ставлення до проблеми та позицію щодо запропонованих шляхів її вирішення), можемо виділити **5 категорій зацікавлених сторін**:

Союзники – люди, які поділяють проблему та погоджуються із запропонованими нами шляхами її вирішення.

Прихильники поділяють проблему, але пропонують інші шляхи її вирішення.

Нейтрали не знають про існування проблеми або не звертають на неї увагу.

Опоненти не вважають проблему актуальною або пріоритетною.

Суперники заперечують існування проблеми взагалі.

У випадку з фінансуванням громадських організацій нашими союзниками можуть бути місцеві громадські об'єднання, оскільки вони отримують безпосередній зиск від проведеної кампанії. Крім того, серед союзників будуть клієнти та бенефіціари громадських організацій (вони зможуть отримувати більше послуг, зокрема безкоштовних), частина депутатського корпусу (ті, хто підтримує розвиток громадянського суспільства), потенційно деякі ЗМІ та окремі керівники підрозділів місцевої влади, які зацікавлені у співпраці з громадськими організаціями. Всі вони можуть надати нам допомогу та підтримку. Завдання у роботі з союзниками — сформувати дієву та потужну коаліцію. Для цього необхідно провести переговори з кожним потенційним членом коаліції, визначити його роль та потенційні можливості.

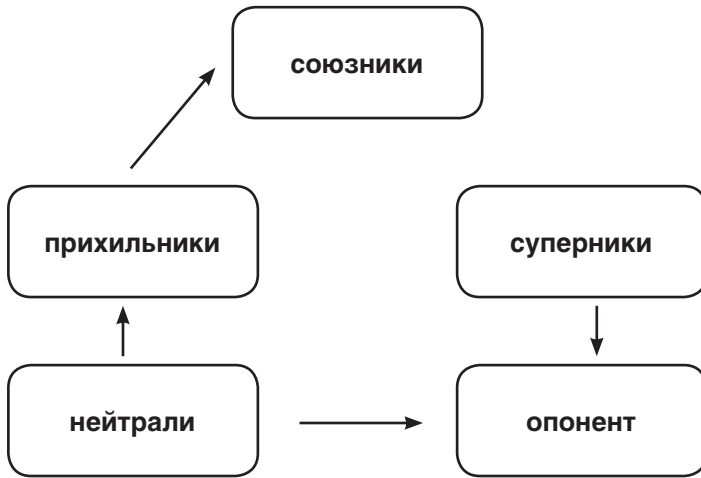
Прихильники погоджуються з тим, що потрібно покращувати фінансування громадських об'єднань, але можуть вважати, що це потрібно робити не за рахунок бюджетних коштів, а за рахунок інших джерел, наприклад грантів донорських організацій, благодійних внесків, розвитку спонсорства, меценатства тощо. Сюди ж можуть входити комунальні заклади соціального захисту, охорони здоров'я, культури, освіти, які співпрацюють з громадськими організаціями, але самі утримуються за рахунок бюджету і тому розглядають можливий перерозподіл бюджетних коштів як потенційну загрозу для себе. Завдання щодо роботи з прихильниками полягає в тому, щоб схилити їх на свій бік та зробити союзниками. Для цього їх необхідно переконати в тому, що фінансування громадських організацій буде здійснено за рахунок інших статей і не є загрозою для їхніх бюджетів. Крім того, збільшення фінансування організацій третього сектору є для муніципальних закладів вигідним, оскільки це дозволить реалізувати більше спільних проектів та залучити додаткові ресурси за рахунок внесків ОГС.

Нейтрали складають значну (якщо не більшу) частину представників громади. До них може відноситись хто завгодно: жителі, які не обізнані з діяльністю громадських організацій, місцевий бізнес, частина ЗМІ, депутатського корпусу та багато інших. Аналіз групи нейтралів дозволяє визначити тих, чиє залучення до адвокаційної кампанії було б бажаним для нас — наприклад, місцеві бізнесмени або ЗМІ. Для цього ми маємо проаналізувати ступінь їхнього можливого впливу на прийняття рішення та наявність ресурсів, що ми можемо використати. Наше завдання — перевести їх до категорії прихильників або навіть союзників. Для цього необхідно знайти аргументи, що зможуть переконати їх в доцільності підтримки нашої кампанії. Наприклад, для частини бізнесменів збільшення фінансування громадських організацій може бути цікавим з точки зору розширення їхньої клієнтської бази та збільшення обсягів продажів товарів та послуг (канцтовари, комп'ютерна та оргтехніка, розміщення та харчування учасників тренінгів тощо). Зосереджувати зусилля варто лише на тих групах нейтралів, підтримка яких може бути важливою для кампанії. Намагатися працювати з усіма неможливо — нам просто бракуватиме часу та людських ресурсів.

Опоненти в цілому схиляються до негативного ставлення до проблеми, яку ми піднімаємо, принаймні вважають її не актуальною. Серед них можуть бути практично всі, хто не підтримує ідеї розвитку громадянського суспільства, реформування системи надання соціальних послуг за рахунок залучення організацій громадянського суспільства тощо. Завдання роботи з опонентами полягає в тому, щоб схилити їх на свій бік, або, принаймні, нейтралізувати можливість протидії, оскільки вони можуть стати на бік наших суперників, які, як свідчить практика, у багатьох випадках готові протистояти нам. Знову ж таки, необхідно визначити та проаналізувати окремі групи опонентів, подумати, які аргументи можуть підштовхнути їх переглянути власне ставлення до нашої проблеми.

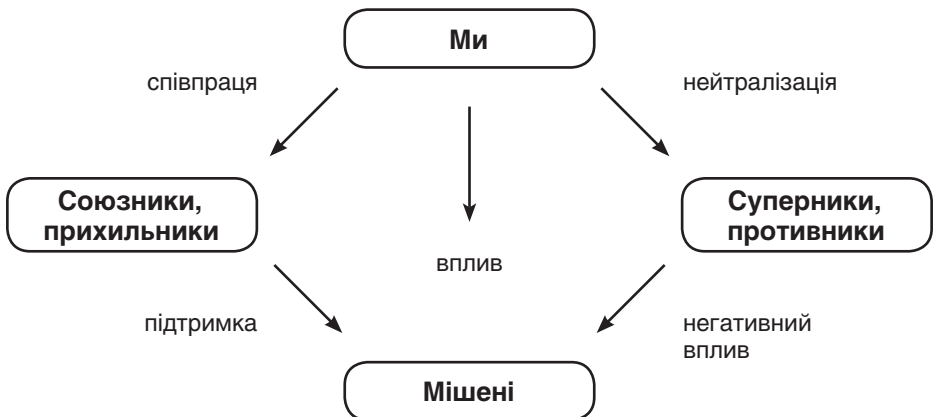
Суперниками будуть ті, хто може очікувати погіршення власної ситуації у разі позитивного вирішення нашої проблеми. Серед них можуть бути: комунальні заклади, що не працюють з громадськими організаціями та сприймають їх як своїх конкурентів; частина депутатів та чиновників, які не зацікавлені у змінах до чинної системи розподілу бюджетних ресурсів та появою нових гравців в сфері надання соціальних послуг населенню. Від суперників варто очікувати активного супротиву. Щодо них можна використовувати дві стратегії. Перша полягає в тому, щоб спробувати домовитись та переконати їх у відсутності загрози для їхнього існування та функціонування з нашого боку (якщо це справді так). Інша стратегія — розробити певний план на випадок «оголошення ними війни». Наявність широкої підтримки в громаді буде найкращим контраргументом — якщо більшість підтримує нас, нашим противникам буде вкрай складно довести свою правоту.

Загалом стратегічні завдання щодо роботи із зацікавленими сторонами можна представити у вигляді схеми (стрілочками вказано бажаний для нас перехід із однієї групи в іншу):

Робота із зацікавленими сторонами є не менш важливою складовою адвокаційної кампанії, ніж робота з мішенями. Від підтримки громадян, громадських організацій, бізнесу, ЗМІ, органів влади багато в чому буде залежати успіх адвокаційної кампанії.

Таким чином, будь-яка адвокаційна кампанія має дві обов'язкові складові: здійснення впливу на представників органів влади (мішеней) з метою прийняття необхідного рішення та взаємодія з представниками громади (зацікавленими сторонами) заради забезпечення громадської підтримки та здійснення додаткового тиску на представників влади. У вигляді схеми це можна представити так:

5. Підготовка та передача ключового повідомлення

Кожна людина (мішені та зацікавлені сторони), з якою ми матимемо справу під час адвокаційної кампанії, потребує індивідуального підходу. Це означає, що в кожному конкретному випадку мотивація, що спонукатиме людину діяти або, навпаки, не діяти, буде різною. Одним з важливих інструментів адвокації є розробка індивідуальних ключових повідомлень. Будь-яка адвокаційна кампанія може мати загальні слогани, але слід пам'ятати, що вони будуть сприйматися по-різному різними людьми та групами людей. Саме тому для кожної важливої (в контексті адвокаційної кампанії) особи або групи має бути розроблене індивідуальне ключове повідомлення², що має забезпечити його максимальний вплив. Для цього необхідно послідовно дати відповіді на 5 запитань, що стосуються різних аспектів ключового повідомлення:

Аудиторія	Хто є вашою аудиторією та чого вона прагне?
Дія	До якої дії ви закликаєте аудиторію?
Конкурентна поведінка	Чим ваша аудиторія займається зараз? Чого від неї вимагають інші?
Винагорода	Що може мотивувати аудиторію до дії?
Підтримка	Що робить дію, до якої ви закликаєте, більш реальною та можливою?

Для прикладу візьмемо депутатів міської ради (аудиторія), які мають прийняти рішення про проведення міського конкурсу соціальних проєктів (очікувана дія). Як конкурентну поведінку ми передбачаємо, що вони не планують проводити такі конкурси та, відповідно, не включати таку статтю витрат до міського бюджету. Для того щоб правильно сформулювати можливу винагороду, необхідно визначити ймовірні мотиви, що можуть бути важливими для нашої цільової аудиторії. Існує **4 види мотивів**:

- особистий (що я як особистість отримаю в разі здійснення певної дії?);
- суспільний (що отримає моя громада у випадку прийняття відповідного рішення?);
- економічний (якими будуть економічні винагороди для громади у разі прийняття рішення?);
- ідеологічний (якими будуть політичні (у деяких випадках – релігійні) наслідки прийняття рішення?).

Якими можуть бути особисті мотиви депутатів? Наприклад те, що члени його родини зможуть користуватися додатковими послугами, що надаватимуть ОГС. До суспільних мотивів можна віднести: вдосконалення

2 Більш детально див. Katya Andresen. Robin Hood Marketing, 2006, Jossey-Baas.

системи надання соціальних послуг, збільшення кількості послуг тощо. Економічний мотив — ліквідація державної монополії на послуги, можливість вибирати послуги, що пропонуються різними (державними та недержавними) установами, зниження собівартості послуг. Ідеологічний мотив — підвищення авторитету місцевої влади серед мешканців міста (виборців), зокрема тих, що мають відношення до ОГС або отримують від них певні послуги, та, як наслідок, висока вірогідність того, що представники ОГС та їхні клієнти проголосують за тих, хто підтримав ідею проведення конкурсу. Останній розділ (підтримка) призначений для того, щоб переконати нашу аудиторію. Він може містити посилання на інші регіони, де відбулися аналогічні заходи, що мали позитивні наслідки, посилання на відповідні положення нормативних актів, що передбачають такі дії, посилання на попит з боку громади.

Ключове повідомлення готується за такою схемою:

Якщо я _____ (аудиторія), зроблю _____ _____ (дія) замість того, щоб _____ (конкурентна дія) я отримаю _____ (винагорода), тому що _____ (підтримка)

У випадку з депутатами міської ради ключове повідомлення може бути таким: *«Якщо я, депутат міської ради, підтримаю ідею проведення конкурсу соціальних проектів замість того, щоб ігнорувати можливість залучення ОГС до вирішення соціально-економічних проблем громади, я сприятиму: збільшенню кількості та якості послуг, що отримують жителі міста; підвищенню конкуренції в сфері соціальних послуг та зниженню їхньої собівартості; залученню додаткових ресурсів за рахунок співфінансування від ОГС в соціальну сферу; і як наслідок — підвищу свій імідж в очах громади та забезпечу собі голоси виборців на наступних виборах, тому що такі конкурси вже впроваджено в інших містах України, де вони продемонстрували ефективність та позитивні результати. Крім того, в нашому місті переважна більшість ОГС висловила бажання співпрацювати з місцевою владою».*

У подальшому ключове повідомлення використовується як базова комунікаційна стратегія в листах або усного спілкування під час презентацій. Для забезпечення максимального сприйняття повідомлення аудиторією, необхідно врахувати **3 чинники**:

- Хто є передавачем повідомлення?
- Якою є точка входу (місце, час та стан аудиторії)?
- Які канали комунікації ми використовуємо?

Передавачі можуть бути внутрішніми (представники нашої ОГС) та зовнішніми (представники цільової групи, партнери, офіційні особи тощо). Урахування специфіки, точки входу дозволяє досягти максимального впливу на аудиторію. Під час передачі повідомлення можуть бути використані різні канали:

- телебачення;
- радіо;
- брошури, листівки, новини;
- преса — газети, журнали;
- соціальні медіа;
- події — круглі столи, публічні слухання, семінари, конференції;
- особисті контакти — персональний продаж;
- листи, звернення;
- агітація, візити «від дверей до дверей»;
- телефонний маркетинг (опитування телефоном, продаж по телефону);
- плакати, рекламні щити;
- пряма розсилка та ін.

6. Підготовка плану адвокаційної кампанії

Специфіка підготовки плану адвокаційної кампанії (наприклад, у порівнянні із соціальним проектом) полягає в тому, що процес її імплементації може бути непередбачуваним. Це може відноситись до неочікуваної реакції з боку представників органів влади та інших зацікавлених сторін. Саме тому під час планування адвокаційної кампанії необхідно чітко визначити перші кроки, а також можливий алгоритм дій в залежності від розвитку ситуації. Готувати план адвокаційної кампанії можна за такою схемою:

Завдання	Заходи	Термін	Відповідальний

7. Аналіз ризиків

Для того щоб передбачити можливі сценарії розвитку подій, необхідно провести аналіз ризиків. Можливі ризики необхідно аналізувати відповідно до завдань (та в деяких випадках окремих заходів) кампанії. Ризики оцінюються за такою схемою:

Завдання (захід)	Вид ризику (зовнішній, внутрішній)	Власник	Вірогідність (висока, середня, низька)	Вплив (критичний, значний, незначний)	Можливі наслідки	Шляхи подолання

ризиком може бути відмова міського голови прийняти відповідне рішення. Згідно вищенаведеної таблиці цей ризик є зовнішнім, оскільки він не залежить від нашої ОГС, його власником є міський голова, вірогідність може бути високою, якщо ми не маємо інформації щодо можливої реакції на нашу пропозицію очільника міста. Вплив ризику є критичним, оскільки відмова прийняти потрібне рішення зводить нанівець усю кампанію (можливі наслідки). Шляхами подолання можуть бути дії, спрямовані на переконання офіційних осіб середньої ланки для забезпечення подальшого впливу на міського голову, залучення значної кількості ОГС для підтримки, робота із ЗМІ та проведення інформаційної кампанії.

8. План моніторингу та оцінки кампанії

Моніторинг та оцінка є важливою складовою будь-якої адвокаційної кампанії так само, як і проекту, програми тощо. Моніторинг та оцінка є двома взаємопов'язаними видами діяльності. **Моніторинг** є постійним процесом, завдяки якому зацікавлені сторони отримують інформацію про прогрес у досягненні поставлених цілей та завдань.

Оцінка є вимірюванням завершеної або актуальної діяльності з метою визначення рівня досягнення поставлених цілей та прийняття відповідних рішень.

У графічному вигляді моніторинг та оцінку можна представити таким чином:

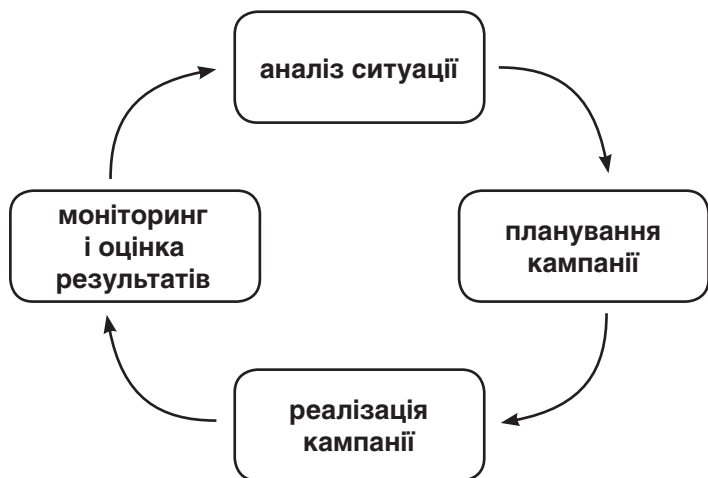

Під час моніторингу ми збираємо інформацію та дані щодо виконання цілей та завдань нашої кампанії. Оцінка дозволяє порівняти заплановані показники з тими, що ми отримали, та зробити необхідні корективи в подальшому процесі кампанії. Якщо мета та завдання кампанії не є вимірюваними, неможливо буде оцінити, наскільки отримані результати відповідають запланованим.

Результати поділяються на кількісні (заходи) та якісні (зміни в свідомості та моделі поведінки, що відбулися), короткострокові (отримані безпосередньо в процесі або відразу після проведення кампанії) та довгострокові (наслідки від проведеної кампанії, що настали через деякий час).

Повернемось до кампанії, націленої на збільшення фінансування громадських установ за рахунок місцевого бюджету. Внаслідок кампанії ми можемо очікувати та, відповідно, моніторити і оцінювати такі результати:

- **Короткострокові кількісні** – кількість проведених заходів (зустрічей, прес-конференцій, круглих столів та ін.); кількість учасників заходів; кількість залучених союзників та кількість ресурсів, залучених від них; кількість розроблених та прийнятих нормативно-правових актів тощо.
- **Короткострокові якісні** – зміни, що відбулися у свідомості представників органів влади (кількість союзників та прихильників нашої кампанії з боку представників влади); вдосконалення механізмів фінансування громадських організацій (прийняті нормативно-правові акти); зміни, що відбулися у свідомості представників громади (кількість наших союзників – представників громадських організацій, ЗМІ, бізнесу тощо). Важливо пам'ятати, що якісні результати також повинні мати вимірювані, тобто кількісні показники.
- **Довгострокові кількісні** – збільшення розмірів фінансування громадських організацій; збільшення кількості проектів та послуг, що отримають представники громади та інші.
- **Довгострокові якісні** – покращення рівня життя в громаді завдяки новим проектам та збільшення кількості послуг, що надаються громадськими організаціями; підвищення рівня організаційної спроможності організацій третього сектору; розвиток громадянського суспільства та інші. Визначення довгострокових результатів кампанії означає, що процес моніторингу та оцінки не завершується відразу після завершення самої кампанії, він має продовжуватись ще деякий час. В ідеалі моніторинг є постійним процесом, відстежувати необхідно не тільки результати та наслідки кампанії, але й ситуацію в цілому. Дані моніторингу та оцінки можуть слугувати підґрунтям для нової кампанії:

Для організації ефективної системи моніторингу та оцінки результатів кампанії необхідно визначити чіткі індикатори — об'єктивні показники, що піддаються кількісному вимірюванню. Іншими словами, саме індикатори дозволяють порівняти очікувані результати з реальними. Вони розробляються окремо для кожного завдання та кожного виду результатів. Серед них мають бути: кількість (заходів, учасників, публікацій та ін.), розмір (фінансування, внесків тощо), відсоток (наприклад, відсоток ОГС, що отримують фінансування з бюджету).

Необхідно також пам'ятати, що результати також можна оцінювати за декількома параметрами, зокрема з точки зору:

- **Ефективності.** Для цього необхідно дати відповідь на таке запитання: в якій мірі використання ресурсів привело до отримання результатів?
- **Результативності.** У якій мірі отримані результати дозволили досягти мети та завдань кампанії?
- **Впливу.** Які ефекти (наслідки) мала проведена кампанія?
- **Значимості.** Наскільки мета (результати) кампанії відповідають потребам цільової групи та загальній ситуації в громаді, регіоні тощо?
- **Стійкості.** Чи залишаться вигоди від кампанії після її завершення?

Урахування вищенаведених чинників дозволить виміряти, оцінити та проаналізувати різні аспекти отриманих результатів. Під час підготовки плану моніторингу та оцінки необхідно також визначити:

- засоби перевірки (наприклад: опитування, інтерв'ю, анкетування, аналіз документації тощо);
- джерела інформації (наприклад: анкети, дані опитувань, документи, ЗМІ тощо);
- частота збору даних (наприклад: раз на місяць).

План моніторингу та оцінки адвокаційної кампанії можна підготувати у вигляді такої таблиці:

Завдання/ захід	Очікувані результати	Отримані результати	Співвідношення	Одиниця виміру	Засоби перевірки	Джерело інформації	Частота збору даних	Відповідальний

9. Побудова коаліції

Коаліції можуть бути потужним джерелом впливу на прийняття необхідних рішень. Створення коаліції є, по суті, обов'язковою умовою успіху для

будь-якої адвокаційної кампанії національного рівня. Водночас, певна дилема щодо створення коаліції може виникнути у локальних ОГС, кампанії яких обмежені більш вузьким колом питань, що необхідно вирішити. Адвокаційна практика свідчить, що в багатьох випадках питання можна вирішити шляхом безпосередньої взаємодії та перемовин з представниками органів місцевої влади. У таких випадках створення коаліції не є обов'язковою умовою. Так чи інакше, сама ОГС має визначитися, створювати коаліцію чи ні та на якому етапі реалізації кампанії. Побудова коаліції має як певні переваги, так і недоліки, що представлені в таблиці:

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
• забезпечує більше впливу; • забезпечує більше ресурсів; • підвищує довіру до кампанії; • підвищує прозорість у прийнятті рішень; • підсилює безпеку; • створює можливості для нових лідерів; • створює можливості для навчання та розвитку.	• створює додаткове навантаження, відволікає від іншої роботи; • потребує пошуку компромісів; • викликає напруження; • провокує ризики; • створює загрозу боротьби за лідерство.

10. Ресурси для адвокаційної кампанії

Проведення будь-якої кампанії потребує певних ресурсів: фінансових, матеріальних, людських тощо. Важливо ще на етапі планування кампанії визначити, які саме та в якому обсязі ресурси будуть потрібні, спланувати та своєчасно здійснити заходи щодо їх залучення. У іншому разі — можна зіткнутися з відсутністю необхідних ресурсів, що в свою чергу може унеможливити проведення кампанії в цілому.

Сам процес залучення ресурсів для проведення кампанії можна розділити на декілька етапів. На першому етапі необхідно визначити, які саме ресурси будуть необхідні для кампанії. Взагалі можна виділити 5 видів ресурсів:

- фінансові;
- матеріальні;
- людські (волонтери);
- професійні (наприклад, юридичні консультації);
- інформаційно-методичні.

Необхідно також пам'ятати про **два важливих правила**:

Перше — фінансові ресурси є універсальним ресурсом (за них можна придбати інші), але насправді самі кошти не завжди потрібні. У багатьох

випадках набагато легше знайти інші види ресурсів, які дійсно необхідні. Учасники адвокаційної коаліції є одним з потенційних джерел. Перш за все, необхідно зв'язатися з ними та визначити, які ресурси вони можуть надати для проведення кампанії.

Друге правило — залучати варто стільки, скільки реально необхідно для проведення кампанії. Зайві ресурси не потрібні, оскільки так чи інакше нам треба буде звітувати про їхнє використання перед надавачами, членами нашої коаліції та громадою.

На другому етапі необхідно проаналізувати потенційні джерела залучення ресурсів. Їх також може бути 5:

1. донорські організації;
2. комерційні структури;
3. органи влади та місцевого самоврядування;
4. фізичні особи;
5. недержавні неприбуткові організації.

Співвідношення ресурсів та потенційних джерел можна представити у вигляді такої таблиці:

Джерела Ресурси	Ми	Донори	Бізнес	Органи влади	Люди	НПО
Фінансові						
Матеріальні						
Людські						
Професійні						
Методичні						

Така таблиця може допомогти скласти список необхідних ресурсів та одночасно визначити можливі джерела їх пошуку.

Наступний крок — необхідно підібрати відповідний **інструмент залучення ресурсів**. У контексті адвокаційної діяльності найбільш підходять три з них:

- проекти;
- звернення (листи, розмови по телефону, ділові зустрічі);
- благодійні акції.

Проекти як інструмент залучення ресурсів можна використовувати при зверненні до донорів (у певних випадках — до бізнесу). Звернення допоможуть нам залучити різноманітні ресурси з різних джерел, включаючи

членів нашої коаліції. Різноманітні акції (концерти, аукціони, спортивні заходи, лотереї тощо) дозволять не тільки залучити певні ресурси, але й привернути увагу до нашої кампанії.

Підбиваючи підсумки, запропонуємо деякі поради щодо підготовки та проведення адвокаційної кампанії:

- Варто вивчати ставлення цільових аудиторій до теми та мети адвокаційної кампанії.
- Вивчення ситуації, аналіз причин та наслідків необхідні для проведення успішних кампаній.
- Знання механізмів прийняття рішень та правильне визначення мішеней також є запорукою успіху.
- Необхідно залучати цільові аудиторії до проведення кампанії, вони не повинні бути пасивними споживачами наслідків кампанії.
- Формування широкої коаліції в деяких випадках є критично важливим для здійснення тиску на владу.
- Чітко сформульовані індивідуальні ключові повідомлення та правильно вибрані передавачі, точки входу та канали мають забезпечити ефективний результат щодо впливу на цільову аудиторію.
- Під час проведення переговорів з представниками влади необхідно орієнтуватися на співпрацю та пошук можливих компромісів. Методи тиску (та конфронтації) варто застосовувати лише тоді, коли вичерпані усі шляхи знаходження компромісу.
- Залучення ЗМІ може стати в нагоді для інформування широких шарків населення та тиску на чиновників, зокрема у разі виявлення корупційної складової або інших шахрайських схем.
- Чітко сформульовані, досяжні та вимірювані мета та завдання кампанії є передумовою досягнення успіху.
- Необхідно скласти простий, але одночасно ефективний та гнучкий план реалізації, що дозволить досягти мети при мінімальному використанні ресурсів та зусиль.
- Враховуючи велику кількість методів та інструментів, що використовуються в адвокаційній практиці, варто вибирати переважно ті, що не потребують значних витрат та організаційних зусиль. Крім того, необхідно, щоб співробітники ОГС добре володіли цими інструментами та методиками.

Людмила Чернявська

РЕСУРСИ АДВОКАЦІЇ ДЛЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ У СФЕРІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ЖІНОК

Ефективність адвокаційної діяльності, спрямованої на зміну політики і практики захисту прав та інтересів жінок, великою мірою залежить від спроможності організацій (коаліцій) до об'єктивного аналізу політичної ситуації і вироблення життєздатних альтернатив чинної політики.

Плануючи стратегію впливу на державну політику, ви маєте бути обізнаними з національним та міжнародним законодавством у сфері прав людини, гендерної рівності та недискримінації; з особливостями національного

механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; з місією, функціями та повноваженнями органів влади, відповідальних за прийняття рішень; їх місцем у структурі влади.

Знання чинного законодавства у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та недискримінації допоможе вам та учасникам кампанії з адвокації визначити, на що необхідно спрямувати зусилля: на перегляд існуючого законодавства / нормативно-правових актів; на розробку нових нормативних документів чи на розробку операційної політики (правила, положення, інструкції, рекомендації, плани, бюджети, адміністративні норми), яка сприятиме втіленню в життя відповідних законодавчих механізмів.

Важливою умовою успішної роботи з адвокації розширення прав та повноважень жінок є вміння аналізувати політичне середовище стосовно наявності відповідної національної стратегії, визначених у ній цілей, завдань та заходів, спроможності спеціально уповноваженого органу здійснювати управління розробкою та реалізацією політики у сфері гендерної рівності та недискримінації, координувати діяльність відповідних органів, установ та організацій.

Варто знати, які посадові особи наділені повноваженнями щодо прийняття рішень стосовно політики чи заходів у тій чи іншій сфері забезпечення гендерної рівності, бути обізнаними з формальними і неформальними процесами, за допомогою яких приймаються рішення; з особливостями роботи комісій та комітетів з питань гендерної рівності, процедурами законодавчого порядку денного, співвідношенням сил всередині Верховної Ради і відносинами між ними.

Адвокаційні ініціативи передбачають вплив на формування політики не лише на законодавчому рівні, але й на виконавчому, де розробляються стратегії та програми дій, виділяються ресурси. У цьому контексті вкрай необхідною постає оцінка принципів і пріоритетів розподілу ресурсів; джерел фінансування (державне, від приватного сектору, міжнародних організацій тощо); забезпечення моніторингу та аналізу програм, що діють у даній сфері, врахування результатів діяльності у політичному процесі.

Законодавче забезпечення гендерної рівності

Україна ратифікувала основні міжнародні документи у сфері прав людини та гендерної рівності, серед яких: Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та її Факультативний протокол, Пекінська декларація та Платформа дій задля рівності, розвитку і миру, Конвенції Міжнародної організації праці (МОП) № 100, № 111, № 156; Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод та Європейська соціальна хартія (переглянута) та багато ін. Наша країна взяла

на себе зобов'язання щодо втілення міжнародних стандартів дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у суспільстві.

Ратифікувавши Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, Україна визнала практику Європейського суду з прав людини як джерело права для країни, зокрема з питань, що стосуються належного розуміння принципу рівних прав та можливостей жінок та чоловіків (відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики **Європейського суду з прав людини**» (Стаття 17)).

У 2014 році Україна ратифікувала угоду про Асоціацію «Україна-ЄС» і взяла на себе зобов'язання включити до національного законодавства положення директив ЄС, що містяться у спеціальному додатку «Антидискримінація та гендерна рівність» глави 21 «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей», у яких закріплені загальні рамки застосування принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях працевлаштування, професійної підготовки та кар'єрного зростання та заборони дискримінації на робочому місці.

На виконання міжнародних зобов'язань наша держава **включила принцип гендерної рівності** до Конституції, де проголошується, що *«рівність прав жінки та чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у суспільно-політичній та культурній діяльності, у одержанні освіти та професійної підготовки, у праці та винагороді за неї...»* (Стаття 24).

Гендерний паритет відображено у низці законодавчих актів України: Кодексі законів про працю; Сімейному кодексі, Цивільному та Кримінальному кодексах України та ін.; Законах про освіту, зайнятість населення, пенсійне забезпечення, охорону праці, охорону здоров'я, державну службу, державну допомогу сім'ям з дітьми, Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» (2001) та ін.

Практичне втілення принципу рівності статей забезпечив **Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»¹**, що набрав чинності 1 січня 2006 року. *«Метою цього Закону є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України»,* — зазначено у Преамбулі до нього.

У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначаються основні поняття: «рівні права жінок і чоловіків»,

1 Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» // Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>].

«рівні можливості жінок і чоловіків», «гендерна рівність», «позитивні дії», «сексуальні домагання», «дискримінація за ознакою статі»; органи, установи та організації, наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема щодо *розгляду скарг на випадки дискримінації за ознакою статі*; права об'єднань громадян у забезпеченні рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; відповідальність (цивільна, адміністративна та кримінальна) за порушення законодавства України про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Прийняті акти юридично забезпечують гендерне моделювання способу життя українського суспільства, визначають основні напрями державної гендерної політики.

Статтею 4 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачено проведення **гендерно-правової експертизи законодавства**.

У 2006 році було розроблено методологію проведення гендерної експертизи законодавства, і з того часу Міністерство юстиції, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2006 р., № 504 «Про проведення гендерно-правової експертизи», проводить гендерно-правову експертизу нормативно-правових актів усіх сфер законодавства, що стосуються прав і свобод людини.

Експертиза проводиться по кожному окремому акту законодавства на підставі щорічних планів, які формуються Міністерством юстиції України за пропозиціями центральних органів виконавчої влади (Інструкція з проведення гендерно-правової експертизи, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 12.05.2006 р., № 42/5).

З 2007 року Міністерством юстиції проведено гендерну експертизу 4 кодексів (зокрема Митного кодексу, Сімейного кодексу, Кодексу законів про працю та Кримінально-виконавчого кодексу) і 47 законів України. За результатами експертизи встановлено, що 3 кодекси і 10 законів України не відповідають принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Однак процедура здійснення гендерної експертизи законодавства потребує перегляду. З метою напрацювання комплексної методології гендерного аналізу законодавчих актів, а також розроблення рекомендацій щодо інституційного забезпечення гендерної експертизи проектів законів у Верховній Раді України при Громадській раді Міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості» у квітні 2016 року утворено робочу групу «Гендерно-сенситивний парламент».

Окрім цього, у Верховній Раді України почалася робота з підготовки/навчання фахівців, які будуть проводити гендерно-правову експертизу

законопроектів, що входять до сфери відповідальності Комітетів Верховної ради України, і ця експертиза буде враховуватися при підготовці висновків Головного науково-експертного управління щодо проектів законів з метою усунення дискримінаційних норм, аналізу впливу, прогнозу довгострокових наслідків законопроектів на становище жінок і чоловіків.

- 2011 рік — прийнято Закон України «Про протидію торгівлі людьми».
- 2012 рік — прийнято Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (№ 5207-VI), який зокрема забороняє дискримінацію за ознакою статі.
- 2012 рік — прийнято Закон України «Про зайнятість населення», який передбачає рівні можливості всіх громадян (зокрема, незалежно від статі) на вільний вибір виду діяльності.
- 2013 рік — внесено зміни до Сімейного кодексу України, згідно з якими підвищено до 18 років мінімальний вік вступу в шлюб жінок. Таким чином, він зрівнявся з мінімальним віком вступу в шлюб чоловіків.
- 2014 рік — внесено зміни до Закону України «Про політичні партії в Україні» (щодо гендерних квот, які визначають мінімальний рівень представництва жінок (30 %) у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від партії у загальнодержавному окрузі).
- 2014 рік — внесено зміни до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», що стосуються механізмів розгляду скарг та застосування санкцій у випадку дискримінації за ознакою статі. У Статті 14 Закону йдеться: в разі надання позивачем фактів, які підтверджують, що мала місце дискримінація, обов'язок доведення необгрунтованості позовних вимог у цій частині покладається на відповідача.
- 2015 рік — прийнято Закон України «Про місцеві вибори», у якому передбачено 30-відсоткову гендерну квоту. Відповідно до Статті 4 «Рівне виборче право», *«представництво осіб однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатних виборчих округах має становити не менше 30 відсотків загальної кількості кандидатів у виборчому списку»*.
- 2015 рік — ухвалено зміни до Кодексу законів про працю, зокрема до Статті 21 «Рівність трудових прав громадян України», які розширюють перелік ознак, за якими будь-яка дискримінація в сфері праці заборонена. Серед ознак порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників — ознаки раси, кольору шкіри, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації та ін.

16 лютого 2016 року Верховна Рада у першому читанні ухвалила **проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання**

та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу)», (реєстр. № 3501 від 20 листопада 2015 року)².

Законопроект передбачає доповнення до Статті 1. «Визначення термінів» Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (пропонуються включення понять «*віктимізація*», «*дискримінація за асоціацією*», «*множинна дискримінація*», «*розумне пристосування*»); доповнення до **Кодексу України про адміністративні правопорушення**³ новою Статтею 188, якою встановлюється відповідальність у вигляді штрафу за порушення законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації (тобто за або непряму дискримінацію, утиск, відмову в розумному пристосуванні, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації чи віктимізацію, а також множинну дискримінацію).

Здійснюється підготовка до ратифікації **Конвенції Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством**⁴, яку Україна підписала у 2011 році, що передбачає, зокрема, внесення змін до низки законів України.

На розгляді у Верховної Ради України перебувають законопроекти № 5294 «**Про запобігання та протидію домашньому насильству**»⁵, № 4952 «**Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству над жінками і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)**»⁶ та № 0119 «**Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами**»⁷, які найближчим часом мають бути проголосовані.

2 Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу)» // Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57162].

3 Кодекс України про адміністративні порушення // Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10].

4 Конвенція Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством // Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=60492&pf35401=406658].

5 Законопроект «Про запобігання та протидію домашньому насильству» // Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60306].

6 Законопроект «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству над жінками і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)» // Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59648].

7 Законопроект «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» // Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60492].

Національний механізм забезпечення гендерної рівності

Національний механізм забезпечення гендерної рівності складається із законодавчих, центральних виконавчих та місцевих органів влади, а також передбачає участь громадських організацій.

Верховна Рада України визначає основні засади гендерної політики держави, застосовує у законодавчій діяльності принцип забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та здійснює парламентський контроль за виконанням законодавчих актів у цій сфері.

У складі Комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин діє **Підкомітет з питань гендерної рівності та недискримінації**.

Відповідно до Закону України **«Про комітети Верховної Ради України»** (№ 116/95-ВР)⁸, підкомітет, як складова комітету Верховної Ради, здійснює законопроектну, організаційну та контрольну функції.

Згідно Закону, підкомітет розробляє проекти законів; здійснює парламентський контроль щодо виконання законодавства у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; надає висновки, рекомендації; проводить засідання, слухання, конференції, круглі столи з питань гендерної рівності та недискримінації.

При здійсненні своїх повноважень підкомітет, у відповідності зі Статтею 4, *«взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, установами та організаціями»*. Формою роботи підкомітетів (відповідно до Статті 42), можуть бути засідання, слухання, круглі столи, конференції.

Підкомітет з питань гендерної рівності та недискримінації налагоджує конструктивну співпрацю з місцевими радами: для врахування пропозицій, практичного досвіду місцевих депутатів у законотворчій діяльності; підтримки реалізації місцевих ініціатив з забезпечення рівності та розширення участі жінок у політиці; лобіювання створення у місцевих радах міжфракційних депутатських груп з просування політики рівних прав та можливостей.

Особливе місце у діяльності Підкомітету посідає взаємодія з організаціями громадянського суспільства, тому до розробки і реалізації всіх програм і заходів залучаються представники громадських організацій.

8 Закон України «Про комітети Верховної Ради України» // Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/go/116/95-vr].

Для прикладу, Підкомітет ініціював обговорення та представлення Альтернативних доповідей громадських організацій про виконання Україною Конвенції з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW).

На базі Підкомітету буде здійснюватися робота з визначення програми дій щодо виконання заключних зауважень і рекомендацій Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, наданих Україні під час 66 сесії 14 лютого 2017 року в Женеві; вироблення пропозицій щодо узгодженості з чинними державними програмами / стратегіями / концепціями; розробки відомчих стратегій.

Експертну оцінку неурядових організацій щодо виконання положень Конвенції Підкомітет використовує у своїй законодавчій діяльності та у здійсненні парламентського контролю щодо імплементації положень Конвенції у життя.

У Підкомітеті **створено Робочу групу з напрацювання комплексних змін та доповнень до законодавства.**

Підготовлено зміни та доповнення до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Законів України «Про вибори народних депутатів України», «Про місцеві вибори», «Про політичні партії в Україні», «Про Центральну виборчу комісію» щодо забезпечення рівних прав жінок і чоловіків у виборчому процесі. Зміни передбачають 40-відсоткові гендерні квоти для всіх категорій списків кандидатів з обов'язковим правилом розміщення — у кожній групі з 5 кандидатів не менше 2 осіб однієї із статей, а головне — передбачені юридичні санкції за недотримання гендерного представництва у вигляді не реєстрації списку кандидатів, якщо впродовж трьох днів суб'єкт виборчого процесу не змінює список відповідно до Закону.

Саме на цій нормі наполягали експерти і практики, оскільки відсутність санкцій було, на їхню думку, головною причиною не спрацювання квот.

Законодавче закріплення гендерних квот та механізмів відповідальності за їх недотримання дозволить розширити можливості участі жінок у політиці; сприятиме подоланню дискримінації жінок у прийнятті політичних та суспільних рішень.

У Підкомітеті з питань гендерної рівності та недискримінації підготовлено **проект Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу”»** щодо забезпечення гендерної рівності під час проходження військової служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях, спрямований на подолання дискримінації та збалансування можливостей жінок і чоловіків у доступі до військових посад; у прийнятті на військову службу; зарахуванні у запас, перебуванні у запасі, звільненні від проходження зборів.

Як окреме завдання передбачається **удосконалення законодавчих механізмів запобігання і протидії дискримінації та всіх форм насильства щодо жінок**. Це стосується законодавчого визначення дієвих механізмів захисту від дискримінації; закріплення юридичних санкцій за вчинення дискримінаційних дій, що передбачають, зокрема, компенсацію жертвам дискримінації.

Жінки з вразливих соціальних груп: внутрішньо переміщені особи, літні жінки, представниці ромської національності, жінки з інвалідністю, сільські жінки та ін. — зазвичай зазнають дискримінації за кількома ознаками одночасно, коли до дискримінації на основі статі додаються інші ознаки і посилюють її. Це зумовило необхідність законодавчого закріплення поняття «множинна дискримінація».

Напрацьовуються пропозиції стосовно чіткого визначення та узгодження понять «позитивні дії», «дискримінація», які в законах України визначаються по-різному – для більш ефективного їх застосування у юридичній практиці.

Під особливим парламентським контролем — питання посилення повноважень жінок, розширення можливостей доступу до економічних ресурсів, що сприятиме більшій самостійності та економічній незалежності жінок, у першу чергу — внутрішньо переміщених осіб, які в значно більшій мірі потерпають від нинішньої економічної кризи і збройного конфлікту за участі Російської Федерації.

Важливим завданням є удосконалення Трудового законодавства в частині розширення переліку професій, доступних для жінок (на сьогодні заборонені понад 450 професій та спеціальностей для жінок, серед яких добре оплачувані і цікаві професії: машиніст метро, моторист на кораблі, водій далекомаршрутних автобусів тощо); вилучення частини «захисних» норм, які обмежують можливості жінок на ринку праці і є дискримінаційними, а також скасування деяких нормативних актів, зокрема Наказів Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження переліку важких робіт і робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється використання праці жінок» (від 29 грудня 1993 року) та «Про затвердження граничних норм підймання і переміщення важких речей жінками» (від 22 грудня 1993 року); законодавче закріплення врахування при встановленні загального трудового стажу неоплачуваної праці з догляду за дітьми та ведення домашнього господарства; заходи з підвищення рівня зайнятості жінок; розширення можливостей доступу жінок до підприємницької діяльності.

Підкомітет з питань гендерної рівності та недискримінації виступив ініціатором розгляду у Верховній Раді України **Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року та Стратегії сталого розвитку України до 2030 року.**

У центрі уваги Підкомітету з питань гендерної рівності та недискримінації — виконання цілі «№ 5» Програми сталого розвитку — **«досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок і дівчат»**.

Слід зазначити, що нещодавно розроблений **Проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року** (версія 3.6 від 13.02.2017 р.)⁹ також містить окрему операційну ціль «№ 3.3» — «забезпечення гендерної рівності як складової Стратегічної цілі “№ 3” — подолання бідності та скорочення нерівності, зокрема гендерної».

Завдання Операційної цілі «№ 3.3» передбачають:

- ліквідацію всіх форм дискримінації за ознакою статі в усіх сферах життєдіяльності суспільства;
- забезпечення врахування гендерної складової в усіх національних, галузевих і регіональних стратегіях і програмах розвитку;
- зменшення рівня гендерно зумовленого насильства, зокрема пов'язаного зі збройним конфліктом на сході України;
- забезпечення ефективного запобігання домашньому насильству та жорсткому поводженню з дітьми;
- врахування при встановленні загального трудового стажу неоплачуваної праці з догляду за дітьми та ведення домашнього господарства;
- збільшення до 2020 року частки жінок серед народних депутатів України до 30 %, депутатів обласних і місцевих рад — до 30 %;
- забезпечення до 2030 року збільшення частки жінок серед вищих державних посадовців (посади державних службовців категорії «А») до 30 %;
- розширення економічних можливостей жінок у контексті зайнятості, доходу та розвитку підприємницького потенціалу тощо.

Спільно з комітетами Верховної Ради України, Міжфракційним депутатським об'єднанням (МФО) «Рівні можливості», Підкомітет буде здійснювати парламентський контроль стосовно включення цілей сталого розвитку до національної та місцевих стратегій; врахування гендерного підходу у визначенні програми реформ, оцінки впливу реформ на становище жінок і чоловіків.

Оскільки причиною більшої вразливості жінок є пануючі у суспільстві гендерні стереотипи, а також низький рівень обізнаності жінок з існуючими механізмами захисту, нерівний доступ до правосуддя, Підкомітет особливу увагу приділяє виконанню **Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2014-2017**¹⁰, яку Україна як член Ради Європи зобов'язалася

9 Проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року // Режим доступу: http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/EE/Rio/Sust-Dev-Strat_Version-3-6.pdf?download.

10 Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 // Режим доступу: <https://rm.coe.int/1680590176>.

виконати, зокрема ціль «№ 1» — **«боротьба з гендерними стереотипами, протидія гендерній дискримінації»** та ціль «№ 2» — **«гарантування рівного доступу жінок до правосуддя»**.

Підкомітет з питань гендерної рівності та недискримінації шляхом участі у робочих координаційних групах через депутатські звернення здійснює парламентський контроль стосовно систематичного навчання представників правоохоронних, судових органів щодо міжнародних законодавчих механізмів захисту; гендерно чутливого регламенту судового процесу; забезпечення належного виконання антидискримінаційних положень Європейської Конвенції з прав людини; дотримання державою міжнародних стандартів прав людини, для того щоб кожна людина, особливо якщо її вразливе становище є результатом дискримінації, могла захистити та відновити порушені права і справедливість у суді.

У грудні 2011 року у Верховній Раді України було створено **Міжфракційне депутатське об'єднання (МФО) «Рівні можливості»¹¹**, до якого входять 53 Народних депутати України із різних фракцій.

У Верховній раді VIII скликання співочолюють МФО «Рівні можливості» Народні депутати України Альона Бабак (Політична партія «Об'єднання “Самопоміч”»), Світлана Войцеховська (Політична партія «Народний фронт»), Марія Іонова (Політична партія «Блок Петра Порошенка») та Олена Кондратюк (Політична партія «Всеукраїнське об'єднання “Батьківщина”»).

МФО «Рівні можливості» спрямовує свою діяльність на просування політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всі сфери суспільно-політичного життя країни; зміцнення законодавчих механізмів забезпечення гендерної рівності — з врахуванням міжнародних стандартів; інтеграцію питань рівності прав та можливостей жінок і чоловіків в організаційну структуру та законотворчу діяльність Верховної Ради України; об'єднання зусиль з організаціями громадянського суспільства задля врахування їх експертних знань та практичного досвіду у сфері гендерної рівності.

Окрім законотворчих ініціатив, члени МФО «Рівні можливості» готують заяви, звернення до керівництва Верховної Ради України щодо недопущення розгляду та прийняття гендерно нечутливих законопроектів, які обмежують права та можливості жінок; ініціюють широкі суспільні обговорення актуальних питань гендерної рівності.

Завдяки зусиллям МФО питання гендерної рівності були включені до Регламенту Верховної Ради; на затвердження до Кабінету міністрів України

11 Міжфракційне депутатське об'єднання «Рівні можливості» // Режим доступу: [https://www.facebook.com/MFOEqualOpportunities/?hc_ref=SEARCH].

подано «Стратегію впровадження гендерної рівності та недискримінації в освіті»; Розпорядженням Кабінету міністрів України від 1 березня 2017 року до повноважень Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції було включено повноваження з координації та реалізації державної гендерної політики тощо.

Громадська рада з гендерних питань при МФО «Рівні можливості»

24 березня 2016 року при МФО «Рівні можливості» було створено **Громадську раду з гендерних питань** — дорадчий орган, покликаний забезпечити розробку спільної стратегії діяльності та координацію роботи ключових гравців: депутатів, членів МФО «Рівні можливості», експертного середовища, міжнародних організацій, організацій громадянського суспільства, що працюють у сфері гендерної рівності та недискримінації.

Рішення Громадської ради з гендерних питань при МФО «Рівні можливості», відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», носять рекомендаційний характер.

Громадська рада з гендерних питань при МФО «Рівні можливості» — хороший плацдарм для відстоювання громадянами рівності прав та можливостей, оскільки організації громадянського суспільства мають чудову нагоду ініціювати і розробляти пропозиції до законодавства; лобіювати в парламенті надзвичайно важливі для досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків питання гендерної просвіти, розширення участі жінок у політиці, посилення повноважень жінок в економічній сфері, попередження та протидії насильству щодо жінок та гендерно зумовленому насильству.

До Громадської ради входять представники потужних, знаних в Україні та за її межами організацій, які роками працюють над впровадженням гендерної рівності і які зацікавлені у тому, щоб їх напрацювання знайшли своє продовження у законопроектах і нормативних актах, поширювалися в інші регіони, інституалізовувалися.

Громадська рада відкрита до прийому нових організацій та експертів. У Громадській раді з гендерних питань при МФО «Рівні можливості» діють робочі групи за напрямками:

- Політична участь
- Безпека та миротворча діяльність
- Гендерно сенситивний парламент
- Розширення прав і повноважень в економічній сфері
- Ратифікація та виконання Стамбульської конвенції
- Гендерна просвіта

Співочолюють робочі групи представники НУО та народні депутатки — членкині МФО «Рівні можливості». Окрім цього, завданням Громадської ради є створення мапи діяльності громадських організацій, мапи гендерних програм: для систематизації цілей, завдань і заходів; координації та об'єднання зусиль з просування гендерної рівності та паритетного представництва.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини відповідає за контроль за дотриманням прав та можливостей жінок і чоловіків. У Секретаріаті Уповноваженого створено Управління з питань дотримання прав дитини, недискримінації та гендерної рівності, у якому, в свою чергу, працює сектор з питань гендерної рівності.

Повноваження Уповноваженого щодо забезпечення гендерної рівності було розширено у результаті внесення у 2008 році змін до **Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»**¹².

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини на виконання вимог статті 18 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» готує щорічну доповідь «Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні».

31 березня 2017 року до Верховної Ради України було надіслано щорічну **Доповідь Уповноваженого «Про стан додержання та захисту прав і свобод людини в Україні за 2016 рік»**¹³, яка містить 16 розділів і налічує 627 сторінок. Серед них — розділ 3 («Свобода від дискримінації»), який містить, зокрема розділ 3.5 («Дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності»).

У доповіді подається інформація про кількість повідомлень до Уповноваженого про дискримінацію ЛГБТІ від фізичних та юридичних осіб, кількість резонансних інцидентів на ґрунті нетерпимості; наводиться приклад співпраці Уповноваженого з представниками інститутів громадянського суспільства щодо розроблення та адвокації законопроекту з врегулювання відповідальності за злочини, скоєні з мотиву нетерпимості за ознаками сексуальної орієнтації, транссексуальності, інвалідності, мови.

12 Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» // Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>].

13 Доповідь Уповноваженого «Про стан додержання та захисту прав і свобод людини в Україні за 2016 рік» / Режим доступу: [http://www.ombudsman.gov.ua/files/Dopovid/Dopovid_2016_final.pdf].

У розділі 10 («Дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків») звертається увага на поширеність в Україні усталених гендерних стереотипів, які впливають на становище жінок і чоловіків (10.2 «Гендерні стереотипи щодо місця та ролі жінок у суспільстві»); наводиться приклад Провадження, відкритого Уповноваженим, відповідно до Статті 17 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», за зверненням жінки-військовослужбовиці стосовно дискримінаційних дій, вчинених прес-центром Штабу антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей.

Розділ 10.3 («Захист жінок, чоловіків від насильства в сім'ї») та розділ 10.4 («Насильство над жінками, які перебувають на територіях Луганської та Донецької областей, де триває антитерористична операція») містять статистику щодо зафіксованих випадків гендерно зумовленого насильства, домашнього насильства, кількості досудових розслідувань, складених адміністративних протоколів.

У Доповіді підкреслюється необхідність підвищення обізнаності громадян стосовно своїх прав та шляхів їх захисту, оскільки незнання законодавства про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є однією із причин того, що особа, яка постраждала від дискримінації за ознакою статі, не звертається до суду за захистом своїх прав.

За інформацією, поданою у доповіді, **з 1 255 загальної кількості звернень юридичних осіб до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у 2016 році 722 звернення надійшло від громадських організацій.**

Кабінет Міністрів України

Кабінет Міністрів України забезпечує проведення єдиної державної гендерної політики, розробляє і реалізовує державні цільові програми щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, спрямовує і координує роботу органів виконавчої влади щодо забезпечення гендерної рівності тощо.

1 березня 2017 року Кабінетом міністрів України було ухвалено Постанову щодо включення питань гендерної політики до повноважень Віце-прем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Передбачається призначення **Уповноваженого щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та створення відповідного Офісу** як координуючої інституції для комплексного просування гендерної рівності.

Міністерство соціальної політики України

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є Міністерство соціальної політики України. У його структурі є відділ гендерної політики.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р., № 423 «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України»¹⁴, із змінами, внесеними, згідно з Постановою Кабміну № 502 від 08.08.2016 р., до переліку основних завдань Мінсоцполітики входить: **«забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми...»**

Міністерство соціальної політики (як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади) здійснює координацію діяльності інших міністерств та відомств, а також відповідних підрозділів обласних державних адміністрацій, спрямовану на забезпечення гендерної рівності.

Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначається, що органи виконавчої влади можуть утворювати консультативно-дорадчі органи, призначати радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. При цьому встановлено, що колективні угоди (договори) мають передбачати, зокрема, покладання обов'язків уповноваженого з гендерних питань — радника керівника підприємства установи та організації, їх структурних підрозділів на одного з працівників на громадських засадах.

Відповідно до Указу Президента України від 26 липня 2005 року, № 1135 **«Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»**¹⁵, основною метою діяльності радників з гендерних питань має стати допомога посадовим особам органів виконавчої влади, на яких покладено виконання обов'язків щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, у виконанні покладених на них повноважень, передусім стосовно *«співробітництва з громадськими організаціями, зокрема громадськими жіночими організаціями, для узагальнення інформації щодо стану забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та визначення шляхів запобігання виникненню дискримінації за ознакою статі; розгляду та проведення аналізу звернень громадян»*.

14 Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України» від 17.06.2015 р., № 423 // Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-p>].

15 Указ Президента України «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 26 липня 2005 року № 1135 / Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1135/2005>].

Однак вказані норми Закону фактично не застосовуються, оскільки повноваження та сфера відповідальності цих осіб законодавством чітко не визначені. Радники з гендерних питань призначені лише у Міністерстві освіти і науки України, Міністерстві внутрішніх справ, Міністерстві оборони.

У 10 областях призначено радників голів обласних державних адміністрацій з гендерних питань: Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській.

Дорадчі органи з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

При Міністерстві соціальної політики на постійній основі діє **Експертна рада з питань протидії дискримінації за ознакою статі**¹⁶ — дорадчий орган, створений з метою сприяння у формуванні та реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, недопущення всіх форм дискримінації за ознакою статі.

Основними функціями Експертної ради, відповідно до **Наказу Міністерства соціальної політики від 08.06.2012 р. № 345**¹⁷, зі змінами, внесеними згідно з **Наказом № 768 від 18.12.2012**¹⁸, є «розгляд звернень за фактами дискримінації за ознакою статі від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, неурядових організацій, громадян з метою надання експертної оцінки та вжиття відповідних заходів; підготовка рекомендацій центральним та місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям всіх форм власності, об'єднанням громадян, іншим установам та організаціям щодо усунення виявлених порушень з питань гендерної дискримінації; підготовка пропозицій щодо внесення змін до актів законодавства з метою їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, недопущення всіх форм дискримінації за ознакою статі».

При Міністерстві соціальної політики діють також **Міжвідомча робоча група щодо запровадження гендерно орієнтованого бюджетування**¹⁹;

16 Експертна рада з питань протидії дискримінації за ознакою статі // Режим доступу: [http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=161733&cat_id=160760].

17 Наказ Міністерства соціальної політики від 08.06.2012 № 345 // Режим доступу: [<http://consultant.parus.ua/?doc=085CMEC0A1>].

18 Зміни до Наказу Міністерства соціальної політики, внесені згідно з Наказом № 768 від 18.12.2012 // Режим доступу: [<http://consultant.parus.ua/?doc=08TFX318BB>].

19 Міжвідомча робоча група щодо запровадження гендерно орієнтованого бюджетування // Режим доступу: [http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=3E908C3DCEC1F45FCFF09FDC9D31634C.app1?art_id=176830&cat_id=172394].

Міжвідомча рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми²⁰.

Експертні ради з питань розгляду звернень за фактами дискримінації за ознаками статі діють і в обласних державних адміністраціях України. При райдержадміністраціях також створені відповідні **дорадчі органи з питань підтримки сім'ї, попередження насильства в сім'ї та з гендерних питань**, впроваджуються районні соціальні комплексні програми підтримки сім'ї та дітей, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Для прикладу, у Київській міській державній адміністрації діє **Київська міська координаційна рада з питань запобігання насильству в сім'ї, гендерної рівності та протидії торгівлі людьми**, створена відповідно до Розпорядження Київської міської державної адміністрації від 01.09.2016 р. № 795²¹, метою діяльності якої є розгляд питань, які потребують міжгалузевої координації, налагодження співробітництва органів виконавчої влади, підприємств, установ, відповідних міжнародних та громадських організацій у даних напрямках діяльності.

Громадські ради

Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 **«Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»²²** при міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, обласних, районних, Київській міській, районній у м. Києві державних адміністраціях створено громадські ради, основним завданням яких є: сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; здійснення громадського контролю за діяльністю органу влади; врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики.

Проведення консультацій з громадськістю забезпечує налагодження системного діалогу між нею та органами виконавчої влади, сприяє підвищенню якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень.

20 Міжвідомча рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми // Режим доступу: [<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1087-2007-%25D0%25BF>].

21 Розпорядження Київської міської державної адміністрації від 01.09.2016 р. № 795 // Режим доступу: [https://kievcity.gov.ua/done_img/f/ПКМДА-795-01092016.PDF].

22 Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 року № 996 // Режим доступу: [<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п>].

Громадська рада при Міністерстві соціальної політики України — це постійно діючий колегіальний виборний консультативно-дорадчий орган, створений з метою забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики, зокрема у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Наказом Міністерства соціальної політики України № 675 від 21.04.2017 р. «Про затвердження складу Громадської ради при Міністерстві соціальної політики України», до складу Громадської ради увійшла гендерна експертка, директорка БО «Благодійне товариство “Київський інститут гендерних досліджень”» Марфа Скорик, що забезпечить актуалізацію питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та протидії гендерній дискримінації та гендерно зумовленому насильству у діяльності Міністерства.

У Міністерстві освіти і науки діє Експертна рада з гендерних питань (на стадії переоформлення); Експертне коло з гендерних питань, до складу якого на конкурсній основі увійшли висококваліфіковані фахівці у сфері гендерної рівності; у складі Правління Громадської ради Міністерства освіти і науки є особа, відповідальна за питання гендерної рівності (кандидатка філософських наук, доцентка факультету соціології і права НТУУ «Київський політехнічний інститут» Юлія Стребкова).

Робочою групою з провідних експертів в галузі освіти та громадських активістів розроблено **Стратегію впровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020»²³**, яка спрямована на комплексне впровадження принципів гендерної рівності та недискримінації до освітніх регуляторно-нормативних документів; удосконалення організації та змісту навчально-виховного процесу на засадах гендерної рівності та недискримінації; формування професійної спільноти фахівців із питань гендерної рівності та недискримінації. Стратегія схвалена Міністром освіти і науки; очікується її затвердження Кабінетом Міністрів України.

Центри гендерної освіти

В Україні діє **Мережа Центрив гендерної освіти (ЦГО)²⁴** створена за сприяння «Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні» ЄС-ПРООН з метою об'єднання зусиль гендерних науковців і практиків для забезпечення сталого впровадження принципів гендерної рівності в освіту,

23 Стратегія впровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020» // Режим доступу: [<http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2016/07/18/proekt-gendernoyi-strategiyi.doc>].

24 Мережа Центрив гендерної освіти (ЦГО) // Режим доступу: [gendercenter.sumdu.edu.ua].

відповідно до міжнародних зобов'язань та нормативних документів, чинних в Україні.

З червня 2014 року резолюцією наукового-практичного семінару «**Гендерний аудит ВНЗ та уніфікація діяльності ЦГО**» мережу ЦГО перейменовано у Всеукраїнську мережу осередків гендерної освіти (ОГО); затверджено **Меморандум про створення та діяльність Всеукраїнської мережі осередків гендерної освіти вищих навчальних закладів України**.

На сьогодні до Мережі входять понад 40 осередків гендерної освіти (центрів гендерної освіти, гендерних центрів, кафедр, лабораторій, студій) вищих навчальних закладів Дніпропетровська, Донецька, Житомира, Запоріжжя, Києва, Кривого Рогу, Луцька, Маріуполя, Ніжина, Сум, Тернополя, Харкова, Черкас, Ужгорода та інших.

Навколо ОГО об'єднуються громадські активісти, організації громадянського суспільства, які просувають ідеї і принципи гендерної рівності у суспільство. З 2014 року Мережа активно співпрацює із Міністерством освіти та науки України у напрямі впровадження гендерних підходів в систему вищої освіти.

Координатором Всеукраїнської мережі осередків гендерної освіти ВНЗ є Сумський державний університет.

Державна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

До 2016 року Україна виконувала, прийняту у 2013 році **Державну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року**²⁵. Серед іншого, Програма передбачала удосконалення законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема шляхом приведення його у відповідність до європейських стандартів.

Державна програма розроблялася за активної участі, а фактично — ресурсами громадських організацій.

5 квітня 2017 року Розпорядженням Кабінету міністрів України № 229-р була схвалена **Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року**²⁶.

25 Державна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року // Режим доступу: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/717-2013-п>].

26 Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року // Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-п>].

Концепція була розроблена з метою удосконалення механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства та впровадження європейських стандартів рівності.

Серед **завдань** виокремлено:

- удосконалення нормативно-правової бази з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в усіх сферах життєдіяльності суспільства;
- урахування гендерного компонента в програмах економічного і соціального розвитку;
- удосконалення механізму проведення гендерно-правової експертизи;
- розширення переліку статистичних показників за ознакою статі з розбивкою за іншими основними ознаками (вік, місце проживання, інвалідність, соціально-економічний статус тощо);
- зменшення гендерного дисбалансу у сфері державної служби та управління людськими ресурсами, включення на постійній основі до програм курсів підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- удосконалення механізму реалізації права на захист від дискримінації за ознакою статі та дискримінації більш як за однією ознакою, однією з яких є ознака статі, розгляду випадків такої дискримінації та вжиття відповідних заходів за результатами їх розгляду;
- виконання договірних та інших міжнародних зобов'язань, які взяла на себе Україна, зокрема тих, що стосуються забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- залучення до виконання Програми міжнародних організацій та громадських об'єднань, діяльність яких спрямовується на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у суспільстві.

Очікується, зокрема, досягнення таких **результатів**:

- розширення доступу жінок і чоловіків до товарів і послуг шляхом урахування особливих потреб різних категорій жінок і чоловіків, пов'язаних з такими основними ознаками як вік, місце проживання, інвалідність у нормативно-правових актах;
- зростання частки жінок серед народних депутатів України, депутатів обласних рад та місцевих рад (міст обласного значення);
- зменшення розриву у рівні оплати праці чоловіків та жінок;
- створення комплексної системи реагування на випадки дискримінації за ознакою статі, зокрема множинної дискримінації і запобігання такій дискримінації;

- забезпечення наявності статистичної інформації, розмежованої за статтю, за показниками, що відповідають стандартам ЄС, та ін.;
- створення ефективної системи співпраці органів державної влади, міжнародних організацій і громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у суспільстві.

Фінансування Програми передбачається проводити за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів та інших джерел. Обсяги видатків на виконання Програми визначаються щороку під час розроблення проекту Державного бюджету України на відповідний рік з урахуванням можливостей.

Національна стратегія у сфері прав людини та План дій

25 серпня 2015 року було прийнято Національну стратегію у сфері прав людини²⁷ та План дій²⁸, в якому визначені індикатори досягнення, строки виконання програм і заходів, відповідальні за виконання. Серед відповідальних за виконання Плану дій: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Центральні органи державної виконавчої влади, зокрема Міністерство юстиції України, Міністерства соціальної політики, охорони здоров'я, освіти і науки, внутрішніх справ, інфраструктури; Служба безпеки України, Національна поліція, Генеральна прокуратура України, Державна судова адміністрація України, Верховний Суд України, міжнародні та національні неурядові організації (за згодою).

Серед стратегічних напрямків:

- попередження та протидія дискримінації;
- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- протидія домашньому насильству;
- протидія гендерному насильству, торгівлі людьми та рабству.

Серед заходів:

99. Впровадження міжнародних стандартів щодо забезпечення гендерної рівності, зокрема на законодавчому рівні.

100. Удосконалення механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (діяльність радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; робочих груп з питань впровадження гендерних підходів у діяльність органів влади та місцевого самоврядування).

101. Створення умов для збалансованої участі жінок і чоловіків у громадсько-політичних процесах, прийнятті суспільно важливих рішень, що

27 Національна стратегія у сфері прав людини // Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>].

28 План дій // Режим доступу: [<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679>].

передбачає удосконалення виборчого законодавства з метою комплексного урахування принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема відповідальності за недотримання його вимог; організацію роботи шкіл лідерства для жінок, шкіл підготовки кандидатів у депутати місцевих рад, проведення просвітницької роботи.

102. Здійснення комплексних заходів щодо подолання гендерної дискримінації, зокрема гендерних стереотипів.

103. Забезпечення рівності у доступі до правосуддя.

105. Забезпечення комплексності та узгодженості законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації, упровадження відповідних та своєчасних позитивних дій на національному та місцевому рівні у сфері запобігання та протидії дискримінації, забезпечення ефективного та своєчасного реагування держави на нові виклики.

110. Удосконалення порядку проведення органами виконавчої влади антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів.

111. Здійснення підготовки статистичних даних про порушення законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації та притягнення до відповідальності винних осіб.

Національний план дій щодо виконання Резолюції РБ ООН 1325 «Жінки мир, безпека»

24 лютого 2016 року Кабінетом Міністрів України (Розпорядження № 113-р) затверджено **Національний план дій щодо виконання Резолюції РБ ООН 1325 «Жінки мир, безпека»**²⁹, спрямований на забезпечення стабільного миру та вирішення конфліктів з урахуванням гендерного аспекту; створення умов для розширення участі жінок в миротворчих процесах; запобігання та подолання гендерно зумовленого насильства; удосконалення системи захисту жінок, які постраждали від конфліктів.

Відповідальними за впровадження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року визначені Центральні органи державної виконавчої влади, зокрема Міністерство закордонних справ України, Міністерство соціальної політики України, Міністерства оборони, внутрішніх справ, освіти і науки, охорони здоров'я, інформаційної політики, Служба безпеки України, Національна поліція, Державна судова адміністрація України, обласні державні адміністрації України, міжнародні та національні неурядові організації (за згодою).

Ефективне виконання програм та заходів Національного плану дій «Жінки, мир, безпека» забезпечить скоординована діяльність та об'єднання

²⁹ Національний план дій щодо виконання Резолюції РБ ООН 1325 «Жінки мир, безпека» // Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-p>].

зусиль Парламенту, Уряду (центральных та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування) та громадянського суспільства.

Організації громадянського суспільства беруть активну участь у реалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»: проводять оцінку потреб цільових груп, аналіз впливу конфлікту на становище жінок і дівчат, здійснюють моніторинг випадків насильства і порушення прав людини; висвітлюють питання реалізації НПД 1325.

Важливою складовою НПД є програми і заходи, спрямовані на розширення участі жінок. Серед них:

- забезпечення участі жінок у міжнародних миротворчих процесах, переговорних групах, моніторингових місіях та міжнародних безпекових організаціях;
- розширення представництва жінок у секторі безпеки та оборони, силових структурах.

Національним планом передбачається збільшення кількості жінок, представлених у секторі безпеки, оборони та силових структурах, на 10 %. Для досягнення поставленої мети депутати Верховної Ради України спільно з організаціями громадянського суспільства лобіюють зміни в організаційній структурі Збройних сил України, прийняття внутрішніх правових актів з розширення доступу жінок до військової служби та військових посад, до прийняття рішень.

Завдяки цим зусиллям 3 червня 2016 року **Наказом Міністерства оборони України № 292**, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.06.2016 р. № 880/29010³⁰, затверджено зміни до тимчасових переліків військово-облікових спеціальностей і штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу та військовослужбовців-жінок і тарифних переліків посад вищезазначених військовослужбовців.

Вагомим внеском у реалізацію гендерної політики у сфері безпеки і оборони та розширення участі жінок у збройному секторі оборони стало дослідження **«Невидимий батальйон»**³¹, здійснене МБО «Український жіночий фонд».

По суті, було проведено гендерний аналіз ситуації із забезпеченням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у Збройних силах України, визначені перешкоди, успіхи та перспективи участі жінок у секторі оборони.

30 Наказ Міністерства оборони України № 292, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22.06.2016 р. № 880/29010 // Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0880-16>].

31 Дослідження «Невидимий батальйон» // Режим доступу: [http://www.uwf.org.ua/files/nevydymy_batalion_ukr_full.pdf].

Механізм нагляду за виконанням вимог Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок³² – єдиний міжнародний договір, що закріплює права жінок на основі принципів рівності жінок і чоловіків і недискримінації, що **ґрунтується на підготовці періодичних доповідей**.

Кожні чотири роки, відповідно до Статті 18 Конвенції, Україна подає на розгляд Комітету ООН з ліквідації дискримінації стосовно жінок доповідь про законодавчі, судові, адміністративні та інші заходи, вжиті ними для виконання положень Конвенції, та про прогрес, досягнутий в цьому напрямку.

Після розгляду **Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок на своїй 66-й сесії**, що відбулася 14 лютого 2017 року у Женеві, VIII періодичної доповіді України про виконання положень Конвенції, Комітет надав Україні відповідні Заключні зауваження і рекомендації щодо діяльності у сфері забезпечення гендерної рівності та недискримінації.

Разом із державною доповіддю Комітет розглянув і **Альтернативний звіт неурядових організацій**³³, оцінивши стан виконання Україною зобов'язань згідно з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок з позиції організацій громадянського суспільства.

Заклучні зауваження і рекомендації стосуються різних сфер: «Жінки, мир, безпека»; «Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом»; «Жінки-вимушено переміщені особи»; «Доступ до правосуддя»; «Визначення дискримінації та законодавчої бази»; «Національний механізм щодо покращення становища жінок»; «Тимчасові спеціальні заходи»; «Стереотипи»; «Насильство проти жінок»; «Торгівля людьми та експлуатація проституції»; «Участь в політичному і громадському житті»; «Освіта»; «Зайнятість»; «Здоров'я»; «Сільські жінки»; «Жінки з обмеженими можливостями і жінки похилого віку»; «Лесбійки, бісексуали і трансгендерні жінки»; «Шлюб і сімейні стосунки»; «Збір даних» тощо.

Згадуються у рекомендаціях і організації громадянського суспільства. Наприклад, у сфері «Жінки, мир, безпека» (13) рекомендується (b) надати жінкам і організаціям громадянського суспільства можливість робити свій внесок у мирний процес як активних учасників, створюючи ефективні

32 Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок // Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_207].

33 Альтернативний звіт неурядових організацій / Режим доступу: [<https://www.facebook.com/CEDAW-in-Ukraine>].

канали комунікації й координації та спільні ініціативи, покликані враховувати пріоритети жінок.

Міжнародні програми технічного співробітництва

Одним із чинників оптимізації адвокаційної діяльності організацій громадянського суспільства, що представляють інтереси жінок та захищають їхні права, є співпраця та об'єднання зусиль з міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на підтримку рівності прав та можливостей жінок і чоловіків у різних сферах життя суспільства та розширення повноважень жінок.

У сфері розширення участі жінок у політиці доцільно об'єднувати зусилля та використовувати потенціал **Національного демократичного інституту (НДІ)**, який вже понад два десятиліття успішно працює в Україні. Програми НДІ спрямовані на посилення лідерських навичок жінок; підготовку жінок до балотування на виборчі посади і покращення видимості жінок-лідерок; розбудову міжпартійних мереж жінок-лідерок; підвищення суспільного розуміння переваг політичної участі жінок та протидію гендерним стереотипам.

Програма розвитку ООН приділяє особливу увагу жінкам, які стикаються з численними проявами дискримінації у різних сферах, зокрема надає стратегічну підтримку жінкам і дівчатам, що проживають у сільській місцевості або були переміщені внаслідок конфлікту та в непропорційно великій мірі потерпають від нинішньої економічної кризи і збройного конфлікту. Програми ПРООН спрямовані на вирішення соціально-економічних проблем жінок у сільській місцевості; підтримку жіночого підприємництва, технічно-фінансову підтримку бізнес-асоціацій, працевлаштування жінок.

«ООН Жінки в Україні» у 2017 році будуть підтримувати реалізацію заходів Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року, діяльність у напрямку адаптації для України Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року, заходи із виконання Заключних рекомендацій Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок за результатами розгляду VIII Періодичної доповіді України про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, підтримувати застосування методології гендерного бюджетування.

Гендерні програми є складовою діяльності Фонду народонаселення ООН, ОБСЄ, РЄ, програм технічного співробітництва агенцій міжнародного розвитку Канади, США, Швеції, Великобританії та інших країн.

ПРИКЛАДИ УСПІШНИХ АДВОКАЦІЙНИХ КАМПАНІЙ

Історія 1

3.1

Вдалий досвід впровадження ґендерно орієнтованого бюджетування у медичну систему

Неллі Карпець, Горішні Плавні, Полтавська область

Начальник відділу цивільного захисту, мобілізаційної роботи та охорони праці виконавчого комітету Горішньоплавнівської міської ради, депутат міської ради чотирьох скликань, член Комітету Асоціації міст України з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Членкиня ГО «Бюро ґендерних стратегій та бюджетування»

Неллі Карпець — одна з тих жінок, котрі не бояться впроваджувати нове, реалізовувати найсміливіші ідеї, завзято та наполегливо працювати над складними проектами. Одним із таких суспільно важливих став для неї проект із застосування принципів ґендерно-орієнтованого бюджетування у медичних закладах обласного міста у Полтавській області — Горішні Плавні. Для пані Неллі та всієї її команди це був виклик, який вони із гідністю прийняли.

Проблема, що стояла перед громадою

Горішні Плавні — місто промислове. Тому питання надання якісної медичної допомоги завжди було актуальним для мешканців. Незважаючи на це за первинною допомогою лікарів у місті зверталися в основному жінки. Чоловіки — лише тоді, коли ситуація ставала для них критичною. Розподіл коштів, що виділялися із бюджету на лікування жінок і чоловіків, був непропорційний: на лікування чоловічої статі коштів закладалось менше. Нерівномірно розподілялось навантаження і на медиків. Ось і постали питання: «Чи можуть бути задоволені і лікар, і пацієнт?», «Як зробити так, щоб і жінки, і чоловіки отримували рівні медичні послуги, відповідно до їхніх потреб, а не тих коштів, що закладено у бюджеті?». На ці питання пані Неллі разом зі своїми колегами і почала шукати відповіді.

Як проблему було вирішено: план адвокації

Медицина має бути однаково доступною і для чоловіків, і для жінок — ось той принцип, з якого виходила команда пані Неллі.

Метою адвокаційної кампанії стало запровадження гендерно збалансованого бюджетування у наданні медичної допомоги населенню міста Горішні Плавні.

«Коли ми у березні 2012 року починали працювати з темою гендерно орієнтованого бюджетування, ніхто не розумів, як це робити і що з цього вийде. Що таке бюджет як такий всі розуміли. Що таке гендер як явище — теж було розуміння. Але ніхто не розумів, як поєднати бюджет і гендер разом», — розповідає Неллі Карпець.

Оскільки традиційний розрахунок вартості витрат «не бачить» чоловіків і жінок як отримувачів послуг, треба було шукати інші способи. Пані Неллі розуміла, що за умови впровадження гендерних питань у програми і бюджети, державні кошти можна розподіляти більш справедливо і використовувати ефективніше. Після певних роздумів, зваживши всі «за» та «проти» команда розробила орієнтовний план дій, щоб втілити задумане на практиці.

І вже 1 березня 2012 року було підписано Меморандум про співпрацю в межах проекту «Гендерне бюджетування на місцевому рівні» між координатором проекту від Представництва Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні пані Оленою Давлікановою та колишнім міським головою Сергієм Супруном.

Першим кроком команди став ґрунтовний аналіз ситуації. Перш ніж щось змінювати, пані Неллі хотіла дізнатися, з якою проблемою найчастіше звертаються чоловіки та жінки до лікаря? Яка вартість надання медичних послуг окремо для чоловіків та жінок? У чому полягає причина низької

кількості осіб чоловічої статі, які проходять профілактичний медичний огляд?

Це і стало одним із **завдань** адвокаційної кампанії. Критерії було чітко означено:

Як часто чоловіки та жінки звертаються:

- до дільничного лікаря у зв'язку із захворюванням?
- до лікарів у зв'язку з проходженням профілактичного медичного огляду?
- у зв'язку з лікуванням у денному стаціонарі?
- задля лікування на базі Горішньоплавнівської міської лікарні?

На етапі дослідження команда ініціаторів проекту виявила цікаві факти. Так, з'ясувалось, що лікареві потрібна різна кількість часу при огляді чоловіка і жінки, людини старшого віку та жінки з дитиною. У тій моделі надання медичних консультацій, що діяла у місті і здебільшого продовжує діяти по всій країні, потреби кожної цільової групи нівелюються — за радянськими стандартами амбулаторного прийому, що, на жаль, продовжують діяти в Україні, відводиться 12 хвилин на прийом одного пацієнта для дільничного лікаря-терапевта і 15 хвилин — для лікаря-спеціаліста. Однак ці нормативи не враховують гендерних і вікових потреб пацієнтів. Відповідно до світових стандартів, лікар потребує більше часу для консультації пацієнтів старшого віку та жінок. Також дослідження виявило, що жінки частіше звертаються до лікаря порівняно з чоловіками.

Після того, як було проведене відповідне дослідження і знайдено відповіді на ці питання, команда Неллі Карпець почала працювати над наступним **завданням** — *провести розрахунок вартості (окремо – на осіб чоловічої та жіночої статі) при наданні таких послуг:*

- первинної медико-санітарної допомоги в Центрі первинної медико-санітарної допомоги (Центр ПМСД) м. Горішні Плавні;
- лікування на вторинному рівні у вузьких спеціалістів Горішньоплавнівської міської лікарні;
- лікування на вторинному рівні надання стаціонарної медичної допомоги (стаціонар Горішньоплавнівської міської лікарні);
- лікування на первинному рівні (Центр первинної медико-санітарної допомоги м. Горішні Плавні).

Мішені та зацікавлені сторони адвокаційної кампанії

Наступним кроком у впровадженні задуманого для команди Неллі Карпець стало об'єднання навколо своєї ідеї прихильників та створення кола однодумців. Залучати охочих підтримати ідею довелось на різних рівнях — і на рівні місцевої влади, і на рівні міжнародних організацій, і на рівні активних, небайдужих громадян.

Щоб впровадити гендерно орієнтоване бюджетування на практиці, потрібно було звернутись до людей, від яких залежить прийняття рішення. Такою головною людиною в ініціативі пані Карпець став міський голова Биков Д. Г. та колишній міський голова Супрун С. А. Допомогли також і інші представники влади.

Мішені:

Головна — міський голова Биков Д. Г. та колишній міський голова Супрун С. А.;

Офіційна — міський голова Биков Д. Г.

Доступу — депутати Комсомольської та Горішньоплавнівської міських рад Полтавської області.

Союзниками ідеї гендерно орієнтованого бюджетування стали начальник Управління охорони здоров'я міської ради Юрій Ковпак та аналітична група даного Управління, а також головні лікарі Горішньоплавнівської міської лікарні, Центру первинної медико-санітарної допомоги м. Горішні Плавні, які розділяли шлях, обраний пані Неллі для вирішення проблеми з надання медичних послуг чоловікам та жінкам.

І якщо з представниками влади, медичним керівництвом вдалося швидко знайти спільну мову, то з головними економістами Горішньоплавнівської міської лікарні, Центру ПМСД м. Горішні Плавні виникли певні труднощі. Ці фахівці опиралися змінам і виступили опонентами альтернативного бюджетування коштів, оскільки мислили у старій парадигмі розподілу бюджетних коштів. До того ж, на той час були відсутні нормативні документи, які б регламентували розподіл бюджетних коштів органів місцевого самоврядування за принципом гендерного розподілу, а вітчизняні навчальні та практичні посібники з питань використання інструментів гендерно орієнтованого бюджетування лише розроблялися.

Команді Неллі Карпець довелось системно працювати з фахівцями з економічних питань, перш ніж вони змогли ментально перелаштуватися на новий підхід розподілу коштів. Для 55 фахівців економічного напрямку — економістів та фінансистів самостійних відділів та управлінь міської ради, лікарняних закладів міста було організовано цикл навчальних семінарів. Підтримку надали Регіональне представництво Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні та МГО «ООН Жінки в Україні», завдяки яким було організовано навчальні тематичні семінари й круглі столи з питань запровадження гендерно орієнтованого бюджетування в умовах сучасності. Трохи пізніше консультації з практичних питань стала надавати ГО «Бюро гендерних стратегій та бюджетування» на чолі з пані Тетяною Іваніною.

Із зацікавленістю підхопили тему гендерно орієнтованого бюджетування **місцеві засоби масової інформації**, зокрема радіо та телебачення,

новини про кампанію подавалися у рубриках «Без коментарів» та «Прямою мовою» на каналі кабельного телебачення. Також поширювалися спеціальні **листівки**, завдяки яким кожен охочий міг ознайомитись з метою та завданнями ініціативи, її перевагами. Так команді Неллі Карпець вдалося вийти на широку аудиторію та розповісти про ініціативу, показати мешканцям переваги від запровадження такої моделі розподілу бюджетних коштів у їхньому місті.

Стали у нагоді і **листи-звернення**, які команда пані Неллі розсилала на адресу деяких народних депутатів України, МОЗ України та ПОДА стосовно відновлення практики роботи приватно практикуючих сімейних лікарів, які успішно зарекомендували себе у місті та мали кращі результати порівняно з іншими лікарями. На сайті Управління охорони здоров'я Горішньоплавнівської міської ради регулярно оновлювалась інформація про гендерне бюджетування за підсумками роботи лікувально-профілактичних закладів. Не обійшлося і без **телефонного маркетингу** — у телефонному режимі відбувалося опитування пацієнтів міста стосовно необхідності укладення договорів на обслуговування їх у сімейних лікарів. З таким опитуванням допомогли активісти ГО «Асоціація сімейної медицини».

Складнощі, з якими довелось зіткнутися

Попри всі переваги гендерно-орієнтованого бюджетування, ця стратегія не є поширеною в Україні. Відповідно — команді пані Неллі довелось долати супротив проти нової моделі, завзято переконувати в її ефективності, а також багато самій вчитися.

«Ми перші в Україні впровадили гендерно орієнтоване бюджетування у медичних закладах. І у процесі вчилися. Бо ніхто не знав, як це робити. Дуже надихаючою для мене стала навчальна поїздка у Берлін, під час якої німецькі колеги поділились своїми напрацюваннями в аспекті впровадження гендерно орієнтованих рішень», — стверджує пані Неллі.

Також складнощі були пов'язані із отриманням інформації щодо витрат коштів окремо на пацієнтів жіночої та чоловічої статі з надання медичних послуг, проведення профілактичного медичного огляду та розбіжностях у вікових групах.

Успішне розв'язання проблеми

Найбільшою перемогою стало впровадження гендерно орієнтованого бюджетування у медичних закладах, яке почало діяти у місті з 2012 року і продовжує застосовуватись дотепер. Розподіл бюджетних коштів між чоловіками та жінками на первинному та вторинному рівнях надання медичної допомоги практично вирівнявся. Завдяки спільним зусиллям команди у медичних працівників виникла можливість активніше працювати

зі своїми пацієнтами чоловічої та жіночої статей, оскільки час консультацій збільшився. А ще — сприяти їхній орієнтації на вчасне обстеження у лікарів первинної ланки, аби виявляти проблеми у здоров'ї заздалегідь. До того ж, прогресивним кроком стало переформатування навіть територіальних дільниць за гендерним принципом. Відтепер дільничні лікарі обслуговують приблизно однакову кількість чоловіків та жінок, дітей та підлітків у різних мікрорайонах міста.

Завдяки широкому інформуванню про проект у ЗМІ чоловіки почали приділяти своєму здоров'ю більше уваги і частіше звертатися до лікарів — кількість бюджетних коштів на їхнє лікування у стаціонарі збільшилася. На такий ефект від кампанії ініціатори навіть не розраховували.

Ще одним неочікуваним результатом стало виявлення актуальності проблеми онкозахворювань, зокрема саме для чоловіків. Тому у перспективі планується відкриття чоловічого кабінету онкооглядів. Станом на сьогодні міську лікарню зобов'язано організувати онкоогляд чоловіків (лікарями-хірургами) з метою виявлення та недопущення розвитку онкопатологій у даної категорії пацієнтів.

Завдяки проекту було розроблено також індикаторну карту якості надання медичних послуг, що спричинило у підсумку ріст якості медичного обслуговування у місті.

Міське управління охорони здоров'я сформувало сталу систему контролю якості ведення пацієнта за затвердженим маршрутом на дільниці. Завдяки інструменту гендерного бюджетування було підвищено ефективність використання коштів із міського бюджету на закріплених дільницях. Гендерні експерти з Німеччини, України та Казахстану відмітили високий рівень актуальності та ефективності проекту з введення гендерно орієнтованого бюджетування. Така методика використовується вже п'ять років поспіль. Відтак, можна говорити про сталість результатів ініціативи.

Історія 2

3.2

Захист прав дитини: як ініціювати зміни до чинного законодавства

Марина Легенька, Київ

*Директорка департаменту правової та соціальної допомоги
ГО «Ла Страда — Україна», адвокат*

Наполегливість, небайдужість та віра в те, що зміни можливі, якщо їх самим впроваджувати — основні орієнтири, що означають професійну

діяльність Марини Легенької. Їй, разом із колегами з «Ла Страда — Україна», спритно вдається ініціювати різні законотворчі ініціативи та адвокаційні кампанії у сфері законодавства, оперативно реагуючи на нагальні потреби суспільства. Про одну із таких ініціатив мова піде далі.

Проблема, що стояла перед громадою

З початком мобілізації у 2014 році через військові дії на сході України на гарячі лінії «Ла Страда — Україна» почали у великій кількості надходити запити від багатодітних батьків та батьків-одинаків із проханням розтлумачити щодо їх мобілізації. Такі чоловіки та жінки не могли залишити своїх дітей, оскільки дбати про них було б нікому. Згідно із Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (Стаття 23) звільнялись від військової служби лише ті чоловіки, які виховували від 3-х і більше дітей, що не досягли 16-річного віку. Проте цей Закон України вступав у протиріччя з іншим — «Про охорону дитинства», згідно з яким піклуватися про дитину батьки зобов'язані до її повноліття, тобто 18 років. Відтак обмеження віку дітей 16 роками, про що йдеться в Статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», суперечило принципу захисту дитини, фактично не давало змоги отримати гарантовану державою середню освіту, оскільки дитина у такому випадку має забезпечувати себе сама. Перед юристами «Ла Страда — Україна» та Мариною Легенькою зокрема постало питання ініціювання змін до законодавства України, щоб захистити права дитини, усунувши суперечність двох законів. Важливим було також включити до переліку осіб, яким може бути надана відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації, чоловіків та жінок, які самостійно виховують дитину в неповних сім'ях, відповідно до визначення поняття «неповна сім'я», яке надане в Статті 1 Закону України «Про охорону дитинства».

Як проблему було вирішено: план адвокації

Діти потребують постійного піклування та захисту з боку дорослих, перш за все батьків. Саме тому метою адвокаційної кампанії стало забезпечення прав шляхом вдосконалення законодавства, зокрема: дітей, батьки яких підпадають під дію Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»; дітей, які виховуються в багатодітних та неповних сім'ях (незалежно від того самотній батько чи мати виховує таку дитину); а також прав батьків, які самостійно виховують дітей.

Щоб ініціювати та впровадити необхідні законодавчі зміни, команда пані Марини розробила покроковий план дій та поставила перед собою такі завдання:

- розробити пропозицію законодавчого врегулювання зазначеної проблеми;

- звернутися із цією пропозицією до Народних депутатів України;
- у співпраці із Народними депутатами розробити відповідний законопроект;
- запропонувати на громадські обговорення текст законопроекту та виступити на голосування до Верховної Ради.

За словами Марини Легенської, в цій адвокаційній кампанії головну роль зіграла група Народних депутатів України, зокрема: Луценко І. С., Пацкан В. В., Шевченко А. В., Геращенко І. В., Кондратюк О. К., Литвин В. М., Абдулін О. Р., якими подавався зазначений законопроект, зареєстрований під номером 4100а від 17.06.2014 р. Прийняття рішення або його відхилення залежало від того, як проголосують депутати в сесійній залі.

Мішені:

Головна — Народні депутати України.

Офіційна — Голова Верховної Ради України.

Доступу — депутатські комітети: Комітет з питань національної безпеки і оборони, Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму.

Ключовим для команди пані Марини було швидке прийняття законодавчих змін. У випадку не підтримки законодавчої ініціативи як альтернатива — планувалось широке висвітлення проблеми. Вплив на депутатів здійснювався шляхом участі громадськості в обговоренні законопроекту в Комітеті Верховної Ради України та листів підтримки в скриньки решти Народних депутатів.

На стадії обговорення законопроекту виникло чимало суперечностей, адже не всі Народні депутати поділяли необхідність таких змін, вставши в опозицію. Основним аргументом проти була складна ситуація в Україні, яка потребувала активної мобілізації. А запропоновані зміни були не на користь державі, оскільки тягнули за собою виключення великої кількості осіб, які можуть бути мобілізовані. На захист потрібних змін стали представники громадських організацій, що займаються, зокрема захистом прав дитини, які виступили союзниками даної ініціативи.

На стадії громадських обговорень думки громадян щодо доцільності таких законодавчих змін різнилися. У певних випадках громадяни телефонували і говорили про те що, зазначені зміни можуть лише зашкодити державі. Адже всі сили потрібно зосереджувати на оборонній функції, а не на соціальній.

«Громадські обговорення відбувалися в прес-центрі “Майдан”, а також безліч звернень від громадян з приводу законодавчих змін ми отримували на “гарячу лінію”. Важливим було показати користь від законопроекту для України, а не його загрозу — як Народним депутатам, так і пересічним

громадянам. *Що і вдалося зробити*», — розповідає адвокат Марина Легенька.

Щоб привернути увагу широкої громадськості до проблеми, команда пані Марини розпочала також інформаційну кампанію, підключаючи різні види засобів масової інформації: телебачення, радіо, друковані ЗМІ, соціальні мережі, а також організовуючи різні події в контексті громадського обговорення внесення необхідних законодавчих змін.

Складнощі, з якими довелось зіткнутися

Найскладнішим у цій адвокаційній кампанії було переконати депутатів у сесійній залі в необхідності законодавчих змін та те, що такі зміни є позитивними та важливими для держави. Подолати опір з боку деяких депутатів команді пані Марини вдавалось завдяки власному ентузіазму, розумінню важливості проблеми та бажанню допомогти. Адже кількість звернень від батьків до ГО «Ла Страда — Україна» з кожним днем невпинно зростала. Це формувало розуміння того, що фактично від суперечностей в законодавстві страждають діти.

Успішне розв'язання проблеми

Адвокаційний план команди пані Марини успішно спрацював! 17 червня 2014 року Народними депутатами України було внесено відповідний законопроект, членами авторського колективу якого стали представниці ГО «Ла Страда — Україна». І вже 25 червня успішно пройшло його громадське обговорення. У результаті — законопроект було підтримано 277 депутатами Верховної Ради України та 12 серпня 2014 року підписано Президентом України.

«Законодавча суперечність, із якою ми зіткнулися, потребувала вкрай швидкого вирішення, оскільки, як показували звернення на наші “гарячі лінії” проблема досить гостро стояла в суспільстві. Особливістю нашої кампанії стало те, що нам довелось оперативно реагувати на проблему і в досить стислі терміни її вирішувати», — розповідає адвокат Марина Легенька.

На сьогодні суперечність на законодавчому рівні усунуто, що дозволяє батькам-одиначкам неповнолітніх дітей і надалі піклуватися про них, не підпавши під мобілізацію. Приклад цієї адвокаційної кампанії черговий раз доводить, що необхідні зміни можна ініціювати самостійно, не чекаючи на «добру волю» згори. Головне — бажання та наполегливість!

«Безпечне місце»: відкриття притулку для постраждалих від домашнього насильства

Ірина Куратченко, м. Запоріжжя

Голова громадської організації «Об'єднання психологів та психоаналітиків "ВЗАЄМОДІЯ"», психолог-психоаналітик

Ірина Куратченко — активна, цілеспрямована жінка, вся професійна діяльність якої направлена на подолання такого явища, як домашнє насильство. Незважаючи на те, що пані Ірина за все своє професійне життя реалізувала чимало вдалих проєктів щодо запобігання домашньому насильству, тема досі залишається актуальною. Адже агресія — це частина людської природи. Адвокаційна кампанія з відкриття притулку для постраждалих жінок від домашнього насильства у місті Бердянськ — це один успішно реалізований проєкт на рахунку пані Ірини та її команди.

Проблема, що стояла перед громадою

Ситуація, коли жінка потерпає від свавілля свого чоловіка, як фізичного, так і психологічного, — дуже розповсюджена у Запорізькій області. Коли така жінка звертається по допомогу до фахівців, її направляють на певний час до притулку — безпечного місця, де вона отримує психологічну допомогу. Кількість жінок, що зазнали насильства у сім'ї, почала збільшуватись із початком війни на сході України. Жінкам з Бердянська та навколишніх районів пропонували на час оселитись у притулку в Запоріжжі, бо альтернативи не було. Незважаючи на таку можливість, жінки все ж відмовлялись. Відстань між двома містами — 200 км. Їздити на роботу, відводити дітей у садочок у Бердянськ, а повертатись на ночівлю до Запоріжжя було дуже незручно, тому жінки і не розглядали можливість на якийсь час переїхати до притулку. Крім того, притулок у Запоріжжі приймав жінок лише із дітьми старше трьох років, оскільки не було спеціальних умов для малят. Наприкінці 2015 року пані Ірина зрозуміла, що треба відкривати притулок безпосередньо у самому Бердянську, який відповідав би всім вимогам та викликам сьогодення.

Як проблему було вирішено: план адвокації

Працюючи над планом відкриття нового притулку у місті, пані Ірина вирішила робити спеціалізований притулок. Оскільки існувала певна кількість притулків для жінок, проте жодного, що спеціалізуються саме на наданні послуг для жертв домашнього та гендерно зумовленого насильства.

Для команди пані Ірини також було важливим впровадити міжнародні стандарти у свою роботу. Так, відповідно до Статті 23 Стамбульської

конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, необхідно створити притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства, у достатній кількості, зокрема для жінок та їхніх дітей. Подібні притулки повинні бути створені з розрахунком 1 місце на 10-тисячне населення.

Метою кампанії стало надання комплексної соціально-психологічної підтримки сім'ям та особам, які постраждали від гендерно зумовленого та домашнього насильства через створення спеціалізованої кризової установи (притулку з тимчасовим перебуванням) та розвитку сталої моделі міжсекторальної взаємодії на основі міжнародних стандартів.

Щоб досягти мети, команда Ірини Куратченко поставила перед собою низьку важливих **завдань**:

- створити та забезпечити діяльність притулку з тимчасового перебування;
- забезпечити надання послуг жінкам, що зазнали насильства в сім'ї;
- запровадити міжнародні стандарти у надані послуг цільовій аудиторії.

Коли концепт притулку для жінок було розроблено, розпочались пошуки фінансування, а згодом і приміщення. Ідея створення спеціалізованого притулку виявилась настільки вдалою та актуальною, що наприкінці 2016 року була підтримана відразу двома міжнародними організаціями: Фондом народонаселення ООН в Україні та Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ). З приміщенням допоміг Відділ юридичного забезпечення за згоди голови Запорізької обласної ради. Після робочої зустрічі з Катериною Молодченко, начальницею Відділу юридичного забезпечення власності та земельних відносин, та Єгором Морозом, начальником Управління юридичного забезпечення діяльності обласної ради, команда пані Ірини взимку 2017 року отримала відповідь на свій запит щодо наявності приміщень, в яких міг би бути розміщений притулок для жінок, що постраждали від домашнього та гендерно зумовленого насильства. Також було досягнуто домовленості щодо фінансування оренди приміщення та повне утримання закладу обласною радою, яка взяла на себе це зобов'язання і на майбутнє та виступила офіційним партнером кампанії.

Мішені:

Головна — Григорій Самардак, голова Запорізької обласної ради.

Альтернативна — Костянтин Бриль, голова Запорізької обласної державної адміністрації.

Офіційна, доступу — Департамент соціального захисту населення Запорізької ОДА.

Підтримки — депутатський корпус (комісії з гуманітарної сфери).

«Нам достатньо швидко вдалося переконати тих, від кого залежить прийняття рішень. І ми радіємо тому, що чиновники не байдужі до теми домашнього та гендерно зумовленого насильства», — розповідає Ірина Куратченко.

Прикметно, що нейтральну позицію щодо створення притулку як безпечного місця для жінок, що зазнають насильства в сім'ї, зайняла Національна поліція. На думку пані Ірини, проблема не стільки у відстороненості полісменів, скільки у недосконалості чинного законодавства, яке не надає достатньо повноважень полісменам, щоб впливати на випадки домашнього насильства. Зрозумівши це, команда пані Ірини почала працювати над тим, щоб ініціювати у найближчому майбутньому потрібні зміни на законодавчому рівні, а також проводити навчальні семінари для полісменів, які згодом можуть стати важливою підтримкою для фахівців, що працюють із темою домашнього насильства.

І хоч у спілкуванні з чиновниками було досягнуто значного успіху і притулок почав працювати, пані Ірина завжди прораховує наступні кроки та вимірює можливі загрози. Так, наразі змінюється склад Департаменту соціального захисту населення, і нові керівники можуть не захотіти приділяти достатню увагу темі домашнього насильства. Тому команда Ірини Куратченко вже зараз робить певні кроки у напрямку налагодження контактів з тими людьми, від яких у майбутньому може залежати прийняття того чи іншого рішення.

Знайти нових партнерів та прихильників ідеї пані Ірина змогла завдяки проведенню круглих столів та дискусій з обговорень проблемних питань домашнього насильства. До прикладу, в одному з таких круглих столів взяли участь представники інших організацій, що також займаються проблемами насильства в сім'ї, але надають спеціалізовану допомогу вагітним жінкам, котрі зазнають насильства вдома. Після чого розпочалася співпраця з такими організаціями як партнерськими: у разі потреби, вагітні жінки, що звертаються по допомогу до колег пані Ірини, тепер можуть бути перенаправлені до організації, що спеціалізується на наданні допомоги саме вагітним жінкам, котрі потерпають від домашнього насильства.

За словами Ірини Куратченко, ЗМІ здебільшого цікавляться темою домашнього та гендерного насильства лише, коли на те є привід, як 16 Днів протидії гендерному насильству чи інші національні та міжнародні дати. Проте пані Ірина добре розуміла, що журналістів варто залучати до заходів, так би мовити, і без спеціальної нагоди — розповідати про діяльність притулку, актуальні проблеми, самостійно ініціюючи таким чином публікації з теми домашнього насильства. Ще одним цікавим способом привернення уваги широкої громадськості, зокрема молоді, стало

проведення танцювальних флешмобів та квестів на тему толерантності та протидії насильству.

Складнощі, з якими довелось зіткнутися

Основна трудність для команди пані Ірини полягає в тому, що досить складно комунікувати із новими співробітниками притулку, адже проєкт реалізується у Бердянську, а керівний офіс – у обласному центрі. Не вистачає живого спілкування, обміну досвідом між працівниками та головним офісом. До того ж, персонал притулку – це абсолютно нова команда, яка потребує додаткового навчання.

Успішне розв'язання проблеми

Завдяки зусиллям усієї команди психологів, менеджерів ГО «Взаємодія» на чолі з Іриною Куратченко вдалося відкрити у Бердянську та наразі реалізовувати якісне надання послуг притулку для жінок, що зазнали насильства у сім'ї. Станом на 15 березня 2017 року у притулку перебувало 13 осіб – це жінки і діти, руку на яких підняли чоловіки (батьки) та їх родичі. Жінка та її дитина може перебувати у притулку до 6 місяців. За словами пані Ірини, частина жінок досить швидко стає самостійними і більше не потребує прихистку, але продовжує психокорекційну роботу. Деякі із них за власним бажанням повертаються до чоловіків та звертаються за психологічним консультуванням. Наразі розробляється план приведення приміщення притулку до міжнародних архітектурних стандартів – наразі, за фінансування GlZ, облаштовуються гігієнічні кімнати для людей з інвалідністю. Планується, що також буде облаштовано окрему кімнату на випадок, коли жінка потрапляє до притулку в екстреній ситуації – вночі, у стресовому стані. Притулок готовий і надалі надавати якісну допомогу всім тим, хто став жертвою насильства з боку близьких та родичів. На жаль, за словами пані Ірини, ця тема завжди була і буде актуальною, адже агресивний компонент психіки – невід'ємна частина людської природи. Питання лише в тому, конструктивно чи деструктивно він реалізується. Тому і актуальним залишатиметься запит на прихисток у «безпечному місці».

Історія 4

3.4

Створення соціального підприємства як креативне рішення подолання наслідків війни

Любов Максимович, Львів

голова ГО «Центр «Жіночі перспективи»

Наполегливості, рішучості та енергійності пані Любові Максимович можна лише позаздрити. Небайдужість до соціальних проблем свого міста,

креативні підходи до роботи та життя в цілому дозволили їй блискуче реалізувати не один проект, зокрема — запустити успішне соціальне підприємство у Львові.

Проблема, що стояла перед громадою

З початком війни на сході України до Львова прибула велика кількість вимушено переміщених осіб. Люди, що пережили глибокий стрес, зіткнулися з проблемами адаптації на новому місці та пошуками роботи. Зокрема, досить вагому групу складали жінки з дітьми. Актуальним викликом для громади міста стало не лише питання працевлаштування таких жінок, а й подолання наслідків стресу, в якому вони перебували, переживши жахіття війни.

Як проблему було вирішено: план адвокації

На той час команда пані Любові вже давно виношувала ідею заснування соціального підприємництва. Адже прагнула допомогти із створенням робочих місць для людей, котрі опинилися в біді або складають вразливу групу населення Львівщини. З початком війни стало зрозумілим, що час прийшов і задумане обов'язково треба реалізовувати! А фокус варто робити саме на вимушено переміщених жінках, матерях-одиначках, які наразі найбільше потребують допомоги. Сприяти створенню робочих місць для вразливих верств населення — таку амбіційну ціль як стратегічну поставив собі Центр «Жіночі перспективи» і почав наполегливо йти у визначеному напрямку.

Метою адвокаційної кампанії стало сприяння можливостям адаптації вимушено переміщених осіб, зокрема жінок, на Львівщині через створення соціального підприємництва. А її гаслом — «Соціальне підприємництво – бізнес із людським обличчям!».

Долати наслідки війни шляхом створення соціального підприємництва було і складно, і цікаво одночасно. Команда Любові Максимович розробила покроковий план дій, поставивши перед собою конкретні **завдання**:

- розробити бізнес-план;
- знайти джерела фінансування, вдало презентувавши свою ідею;
- зареєструвати соціальне підприємство, визначити юридичний статус;
- поступово збільшувати кількість робочих місць;
- проводити майстер-класи з метою арт-терапії, а також навчання різним технікам ручної роботи.

Після того, як ідею було виписано як цілісний бізнес-проект, Центр «Жіночі перспективи» почав шукати фінансування. Так співпало, що в цей самий час ОБСЄ в Україні оголосило конкурс на найкращий бізнес-проект в контексті створення соціального підприємництва. Ідея команди Любові

Максимович виявилась одна з найкращих і у березні 2015 року отримала фінансування на реалізацію. Так народилось соціальне підприємство із звучною назвою «Рукомисли», що почало виготовляти унікальні вироби садово-паркової пластики, а згодом і вироби у техніках «батік» та «валяння».

Мішені та зацікавлені сторони адвокаційної кампанії

Розпочалась кропітка робота, що потребувала часу, терпіння та наполегливості. І тут почались перші труднощі. Оскільки стартовий капітал підприємства був досить скромний, ініціатори ідеї шукали приміщення під майстерні на пільгових умовах. А відтак вирішили звернутися по допомогу до місцевої влади. Незважаючи на те, що спочатку місцева влада схвально віднеслась до запропонованої співпраці та підтримала на словах проект Центру «Жіночі перспективи», депутати місцевої ради відхилили пропозицію виділити приміщення розміром у 160 кв. м. під майстерні соціального підприємства. Та команда пані Любові не розгубилась і оперативно перейшла до плану «Б» — звернулась до приватного підприємця, знаного у місті. Після того, як той почув загальний концепт та побачив бізнес-план майбутнього підприємства «Рукомисли», із радістю погодився допомогти, надавши в оренду приміщення за лояльною ціною. До того ж, замість бажаного приміщення у 160 кв. м. команда пані Любові отримала площу у 260 кв. м. за невелику вартість!

«Якби ми не шукали інших шляхів, ми б не створили підприємство. Незважаючи на першу невдачу, ми не розгубились, а почали шукати альтернативу. Після того, як отримали приміщення в оренду на пільгових умовах, відразу ж почали виготовляти вироби», — розповідає Любов Максимович.

Мішені:

Головна — депутатський корпус Львівської міської ради.

Альтернативна — Департамент економіки Львівської міської ради.

Офіційна — голова Львівської міської ради.

Деякі депутати виявились опонентами запровадження соціального підприємства «Рукомисли» у місті, адже самі були зацікавлені у приміщенні, яке просило підприємство. За перебігом подій спостерігав мер міста, зайнявши нейтральну позицію — не перешкоджаючи, але і не допомагаючи з проблемою навколо приміщення.

Після того, як було вироблено певну кількість унікальних виробів, команда пані Любові почала шукати можливості, де їх презентувати і як показати великій кількості людей. Тут у нагоді стало Управління департаменту економіки міської ради, яке виступило союзником проекту та сприяло участі підприємства «Рукомисли» в різноманітних ярмарках та фестивалях

виробів ручної роботи. Прикметно, що в Управлінні, за словами пані Любові, є люди які мають сучасне бачення ролі державного службовця, розуміють проблеми міста та сприяють їх вирішенню. Тому ефективну співпрацю було налагоджено дуже швидко.

Щоб привернути увагу більшої кількості людей та зацікавити їх своєю унікальною продукцією, команда пані Любові на таких фестивалях започаткувала безкоштовні майстер-класи з валяння та батіку для всіх охочих. Так, підприємство «Рукомисли» брало участь у всіх ярмарках з ручної роботи, що проходили у Львові. ЗМІ відразу ж підхопили у своїх сюжетах та програмах ідею соціального підприємства і досить активно почали розповідати про роботу та унікальні товари підприємства.

«Ми мали стати видимими. Під час різних фестивалей та ярмарок ми завжди робили акцент на тому, що це соціальне підприємство, яке покликано допомогти жінкам та їхнім дітям, що опинилися у складній життєвій ситуації через військові дії на сході країни. Також ми пояснювали, що 20 % від доходу ми віддаємо на реалізацію соціальних проектів Центру «Жіночі перспективи». І людина, купуючи нашу річ, розуміла, що доклалася до чогось доброго, до соціального проекту, який допомагає громаді», — пояснює Любов Максимович.

Також було створено сторінку у соціальних мережах, де кожний охочий міг познайомитись із виробами підприємства, дізнатись про новини та новинки. Пані Любов регулярно застосовувала метод «особистого маркетингу» і, йдучи на чергову робочу зустріч, захід, конференцію брала із собою кілька виробів із батіку, щоб прорекламувати учасникам цих заходів.

Через рік діяльності підприємства, після чергових виборів до Львівської міської ради у 2015 році, команда Центру «Жіночі перспективи» вирішила ще раз подати на розгляд депутатам свою пропозицію щодо виділення приміщення під майстерні соціального підприємства «Рукомисли». Цього разу депутати проголосували одноголосно за виділення приміщення під майстерні! Такий успіх пані Любов пояснює тим, що про діяльність підприємства вже знали у місті і тому була довіра: «Чесно кажучи, я не очікувала, що депутати проголосують одноголосно. Наша команда розраховувала на позитивне рішення, а така його однастайність стала приємним сюрпризом та гарним показником нашої роботи. Прикметно, що 28 % депутатів нової каденції склали жінки, 70 % з яких вже знали про нашу діяльність. Як на мене, це було важливо заздалегідь працювати з людьми, які можуть потім вплинути на прийняття потрібного рішення».

Складнощі, з якими довелось зіткнутися

Одні з перших труднощів виникли ще на етапі реєстрації. Спершу Центру «Жіночі перспективи» було відмовлено у реєстрації соціального підприємства. Причина — невідповідність статуту організації чинному

законодавству. Щоб вирішити цю проблему пані Любов підключила команду юристів, які допомогли привести статут організації до відповідних вимог українського законодавства.

На етапі пошуку приміщення під майстерні також довелось долати чимало складнощів, про що мова йшла вище: *«Згодом я зрозуміла, що у випадку з депутатами потрібно було чинити інакше. Першого разу я не до кінця пропрацювала підготовчий етап. Треба було краще готуватися до презентації ідеї, чіткіше артикулювати місію підприємства та його соціальну значиму роль. А ще — презентувати цю ідею не лише депутатам на засіданні комісії, що займається нерухомістю, а й всім депутатам з інших комісій. Бо голосують всі, а не лише окрема група»*, — пригадує Любов Максимович.

Успішне розв'язання проблеми

Ідею із створення соціального підприємства було реалізовано навіть більше, ніж передбачалось на етапі розробки та впровадження. Станом на весну-літо 2017 року на підприємстві «Рукомисли» офіційно працює 4 особи, 76 осіб пройшли навчання ручній роботі та брали участь у художніх майстернях від підприємства — наразі 60 % з них працюють на себе як самозайняті особи або ж знайшли роботу за новим фахом на інших підприємствах Львівщини. Робота на підприємстві стала для жінок-переселенок певним видом трудотерапії, що допомогло подолати психологічну невпевненість та тривогу. Оренда приміщення, де розміщено майстерні, співфінансується Львівською міською радою.

У найближчих планах Центру «Жіночі перспективи» — розпочати адвокаційну кампанію зі зміни чинного недосконалого законодавства, що регулює діяльність соціальних підприємств в Україні. Це потрібно для того, щоб почати співпрацю з Центрами зайнятості, які б отримали право працювати безробітних осіб на соціальному підприємстві, і людина замість виплат по безробіттю отримувала б зарплату та задоволення від того, що приносить користь суспільства. Такі моделі успішно діють в країнах Західної Європи.

Підприємство «Рукомисли» стало візитною базою для усіх тих, хто цікавиться філософією соціального підприємництва. Зокрема приходять із такими візитами студенти Католицького університету, студенти факультетів соціальної роботи різних вишів. Досвідом Центру «Жіночі перспективи» зі створення соціального підприємства зацікавились і інші громадські організації, які хочуть започаткувати подібні підприємства у своїх містах. Бо, як справедливо зауважує Любов Максимович, соціальне підприємство — це більше, ніж бізнес із людським обличчям. Це бізнес, що створює нові робочі місця, вчить людей об'єднуватись, інтегруватись, заробляти гроші і креативно вирішувати соціальні проблеми.

Репродуктивне здоров'я жінки у контексті захисту прав жінок з інвалідністю

Неля Ковалюк, Житомир

Голова Житомирської обласної громадської організації людей з інвалідністю «Молодь. Жінка. Сім'я.»

Бути фізично незалежною — ось те прагнення та життєва місія, яку своєю професійною діяльністю багато років поспіль успішно реалізує громадська діячка Неля Ковалюк. Пані Нелю знають у місті як активну, цілеспрямовану людину, що опікується проблемами жінок з інвалідністю, питаннями недискримінації жінки у патріархальному суспільстві. Розуміючи з середини суть проблем, з якими жінці з інвалідністю доводиться постійно стикатися, пані Неля почала втілювати у життя непросту і досить незвичну для українського суспільства ідею — реалізувати право жінки з інвалідністю на медичну допомогу, зокрема у сфері репродуктивного здоров'я.

Проблема, що стояла перед громадою

Лікарні міста Житомира не були готові до надання медичних послуг для всіх пацієнток без винятку, зокрема для жінок з порушеннями опорно-

рухового апарату. Відтак такі жінки не мали можливості відвідувати лікаря-гінеколога саме через відсутність належного медичного обладнання та недоступність приміщень медичних закладів. Відсутність профілактичних оглядів не дозволяє виявляти можливі проблеми зі здоров'ям на ранніх стадіях. От і постало питання оснащення лікарень гінекологічними кріслами-трансформерами, пристосованими до огляду жінок із травмою хребта та спинного мозку. За це і почала боротися пані Неля навесні 2012 року.

Як проблему було вирішено: план адвокації

Жінки з інвалідністю найбільш дискримінована категорія населення — стверджує Неля Ковалюк. Порушення прав таких жінок відбувається щоденно, проте статистика не ведеться. Ця проблема склалася ще в радянські часи, і більше 70-ти років в країні вважалося, що людей з інвалідністю ніби немає. Сьогодні ситуація повільно, але змінюється. Проте досі у суспільстві панує байдужість та неготовність до сприйняття проблематики.

Метою адвокаційної кампанії стало забезпечення лікарень міста гінекологічними кріслами-трансформерами для жінок з порушеннями опорно-рухового апарату та створення безперешкодного доступу до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури в місті Житомирі та області.

Пані Неля розуміла, щоб втілити свою ідею у життя, потрібно діяти у кількох напрямках, які і стали **завданнями** її адвокаційної кампанії:

- презентувати свою ідею людям, що приймають рішення, та донести її важливість до депутатського корпусу;
- за допомогою чиновників сформувати місцевий бюджет, заклавши в нього кошти на купівлю гінекологічних крісел;
- провести відповідне навчання (цикл навчально-просвітницьких тренінгів) представникам громадськості та державним службовцям, щоб побороти стереотипність сприйняття, зокрема жінок з інвалідністю;
- у співпраці з владою проводити місцеві та виїзні аудити доступності до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури.

Мішені та зацікавлені сторони адвокаційної кампанії

Після того, як основні кроки на шляху до реалізації мети було означено, пані Неля звернулась до заступника міського голови (VI скликання) Олександра Бочковського, щоб презентувати свою ідею. Її розповідь виявилась надихаючою і їй вдалося переконати заступника мера у необхідності придбання таких гінекологічних крісел. До того ж, пан Олександр Бочковський, будучи сам лікар за освітою та відповідальним за відомство охорони здоров'я, добре розумів специфіку та актуальність проблеми.

Незважаючи на першу перемогу пані Неля продовжила пошук прибічників ідеї. *«Я знала, до кого у першу чергу варто звернутися. Разом із*

тим, дуже добре розуміла, що одна людина не забезпечить прийняття потрібного мені рішення. Щоб розробити бюджет і закласти в нього відповідні кошти, потрібно було залучати депутатів Житомирської міської ради та фахівців управління охорони здоров'я Житомирської міської ради. Що я і зробила», — розповідає Неля Ковалюк.

Мішені:

Головна — Олександр Бочковський, заступник міського голови (VI скликання) міста Житомира.

Альтернативна — Володимир Дебой, міський голова, депутатський корпус.

Офіційна — Володимир Дебой, міський голова (VI скликання).

Доступу — депутати Житомирської міської ради (VI скликання).

Підтримали ініціативу пані Нелі і депутати міської ради, а також управління охорони здоров'я, ставши союзниками. Як не дивно, опозицію до такого інноваційного рішення для Житомира щодо обладнання лікарень гінекологічними кріслами-трансформерами склали деякі журналісти, що почали писати критичні статті, переконуючи своїх читачів ніби у недоцільності використання бюджетних коштів для закупівлі таких крісел. Аргумент — висока вартість, що дорівнює купівлі двокімнатної квартири, а пацієнток ніби небагато, називали гінекологічне крісло-трансформер «золотим». Проте критичні голоси таких інтернет-видань все ж були поодинокими, більшість місцевих ЗМІ присвятило чимало публікацій проблемі складності отримати кваліфіковану медичну допомогу гінеколога для жінок із травмами хребта та спинного мозку. Сюжети та програми виходили на місцевих теле- та радіоканалах, було організовано також прес-конференції та круглі столи, проводились конференції та семінари, на яких не лише обговорювались проблеми жінок з інвалідністю, а й також піднімались питання панування у суспільстві стереотипів та упередженого ставлення щодо жінок з інвалідністю. Також було проведено цикл навчально-просвітницьких тренінгів для представників громадськості та державних службовців, щоб подолати стереотипність сприйняття образу жінки з інвалідністю у українському суспільстві.

Завдяки великій увазі громадськості до піднятої проблеми, план з адвокації зазнав певних коректив — кінцеву мету було розширено, а гаслом адвокаційної кампанії стало «Житомир — місто без бар'єрів!». Тепер команда Нелі Ковалюк прагнула не лише закупити гінекологічні крісла-трансформери, а й підняти питання архітектурної недоступності медичних закладів: *«Наш першочерговий план дещо змінився. Адже змінювались ми. Зростав наш професіоналізм, розуміння вирішення питання. До нашої ініціативи приєднались нові союзники, партнери і колеги», —* пригадує Неля Ковалюк. Тож адвокація почалась і у напрямку просування

ідеї безперешкодного доступу до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури у місті.

Складнощі, з якими довелось зіткнутися

За словами пані Нелі, найбільшою складністю було нерозуміння проблеми, упередженість громадськості та непрофесіоналізм чиновників і підрядників у вирішенні питання. Багато хто з чиновників не розумів самої суті проблеми, що людина з інвалідністю має ті самі права, зокрема у медичному забезпеченні, що і людина без інвалідності. Не було у чиновників і розуміння того, які саме потреби жінки з інвалідністю потрібно задовольняти і на закупівлю якого саме обладнання варто витратити кошти. До прикладу, міський голова (VI скликання) вирішив витратити кошти на закупівлю гусеничного підйомника (яким наразі ніхто не користується, бо це небезпечно для людини з інвалідністю), замість того щоб витратити їх на купівлю соціального автомобіля — як на тому наполягала команда Нелі Ковалюк.

Успішне розв'язання проблеми

У підсумку адвокаційна кампанія, про яку сміливо заявила пані Неля та її команда, принесла набагато більше результатів, ніж передбачалось на початку. Так, замість запланованого одного гінекологічного крісла-трансформера було придбано цілих три — два для медичних комунальних установ Житомирської міської ради, ще одне — для онкодиспансера КУ Житомирської обласної ради. Заклади культури, які належать місту, майже всі стали доступними, зокрема: так звана «вхідна група» (вхід у приміщення), туалетна кімната, зала. Так само, як і поліклініки, де з'явився пологий пандус, що відповідає всім державно-будівельним нормам, доступний підйомник та оглядовий кабінет. Робота по облаштуванню «архітектурної доступності» розпочалась з осені 2012 року і триває дотепер. Лікарні наразі лише частково доступні. Також у Житомирській міській раді найближчим часом буде введено в експлуатацію ліфт. Приємно, що зусилля не були марними, адже триває постійна робота комітетів доступності міста та області. Також було розроблено програму щодо доступності міста, яка виконується, а в міський бюджет щорічно закладаються кошти для подальшої роботи у напрямку облаштування та доступності лікарень, зокрема для жінок з інвалідністю, пониження бордюрного каменю. Наразі розробляються стратегії з інклюзивної освіти та працевлаштування жінок з інвалідністю. *«Багато людей не вірило, що все це можна реалізувати. Я довела, що задумане — можливе. У процесі мене надихало величезне бажання якогось дня побачити результати своєї праці»,*— запевняє Неля Ковалюк. Що ж, ці результати дійсно варті поваги!

«Невидимий батальйон» — кампанія за права жінок-військовослужбовців

Марія Берлінська, Київ

Керівник Інституту гендерних програм

Марія Берлінська — аеророзвідниця батальйону «Айдар», яка нарівні із військовими-чоловіками обороняла українську землю від ворога. Одна з перших почала говорити про дискримінацію жінок, що беруть участь у військових діях на сході України.

Проблема, що стояла перед громадою

З початком війни на сході України взяли участь за зброю не лише чоловіки, а й жінки. Проте у секторі безпеки та оборони жінок оформлювали не на ті посади, обов'язки яких вони в реальності виконували. Дівчата воювали на рівних із чоловіками, як снайпери, гранатометниці, кулеметниці, вдало керували бойовими підрозділами. Однак офіційно були оформлені як кухарки, швачки, бухгалтерки, начальниці бані тощо. Все через те, що у переліку військових обліків були не передбачені посади для жінок-військовослужбовців — існувало ряд постанов, що забороняли жінкам займати бойові посади та обмежували їхні права. Як наслідок — багато жінок не оформлювались офіційно,

а відтак позбавлялись статусу учасника бойових дій або отримували невисоку платню відповідно до офіційної посади, а не фактичної. Така ситуація склалась ще з 1991 року, проте з подіями на сході України стала очевидною.

Як проблему було вирішено: план адвокації

Адвокаційна кампанія відбувалась у кілька етапів та отримала символічну назву «Невидимий батальйон» із досить простим та зрозумілим ключовим повідомленням: жінки на війні присутні, проте «невидимі» через несправедливу та дискримінаційну політику держави.

Метою адвокаційної кампанії стало зняття обмежень для служби жінки в Збройних силах України, зокрема розширення переліку військових посад для жінок, шляхом підписання відповідного Наказу Міністерства оборони України.

Щоб реалізувати задумане, команда Марії Берлінської поставила перед собою низку **завдань**, зокрема:

- сформувані дослідницьку команду;
- розробити методологію та провести соціологічне дослідження щодо становища жінки на війні;
- презентувати результати дослідження та заявити про проблему вголос;
- привернути увагу громадськості та міжнародних організацій через засоби масової інформації, публічні виступи з метою здійснення тиску, зокрема на Міністерство оборони;
- І головне – сприяти підписанню відповідного Наказу Міністерством оборони України.

Перше, з чого почала пані Марія та її команда, — це проведення соціологічного дослідження ««Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях АТО», щоб зрозуміти, з якими реальними проблемами стикається жінка на війні, а також привернути увагу широкої громадськості і міжнародних інституцій до проблеми. Дослідження тривало протягом літа та осені 2015 року за підтримки Українського жіночого фонду.

«Дослідити ситуацію, виявити реальні цифри та факти було дуже важливо для подальшого проведення кампанії, бо картина стала очевидною, а не просто нашими розповідями», — зауважує Марія Берлінська.

Щоб дослідження не залишилось не поміченим та відомим лише вузькому колу спеціалістів, команда Марії Берлінської паралельно розпочала роботу над візуалізацією проблеми. Так, у співпраці з Міністерством інформаційної політики виникла ідея фотопроєкту із створення настінного календаря, до якого у підсумку увійшли більше 50 фотопортретів жінок-військовослужбовців. Під час проведення соціологічного дослідження робились фото респонденток. Над кінцевим результатом плідно працювала творча команда агентства Mex Advertising за ініціативи Українського жіночого фонду та Міністерства інформаційної політики України. Календар виявився настільки успішним, лаконічним та промовистим, що зайняв перше місце у конкурсі IX Національного фестивалю соціальної реклами, що проходив у листопаді 2015 року, та став дуже популярним серед військових частин, які залюбки розміщували його в себе на стінах.

Другим етапом адвокаційної кампанії стала презентація результатів соціологічного дослідження, що відбулась 4 грудня 2015 року у Києві, а згодом

— у Дніпрі та Харкові. Дослідження складалось із двох частин — кабінетної (огляд наукових вітчизняних та міжнародних досліджень) та польової (глибинні інтерв'ю із жінками, що перебувають в АТО, експертами та експертками, а також контент-аналіз медійних повідомлень). Та охоплювало собою аналіз теми за трьома напрямками: юридичний аспект участі жінок в АТО, побутові умови служби, поведінкові та психологічні аспекти. Результати дослідження підтвердили дискримінаційне положення жінки на війни та стали поштовхом до наступних дій.

«Всюди, де стояло слово “начальник” або “командир”, жінкам відмовляли. До того ж, на жінок на війні не було розраховано ані взуття, ані одяг, ані спеціалізоване медичне обслуговування», — розповідає Берлінська.

Стало очевидним, що жінку-військовослужбовця треба робити видимою, як для держави, так і всього суспільства.

Третій етап — проведення PR та інформаційних кампаній. Про проблему потрібно було заявляти вголос. Це і почала робити команда Марії Берлінської: ходити на радіо- та телеефіри, залучати журналістів до висвітлення, розповідати про проблему депутатам у Верховній Раді, у Міністерстві оборони тощо.

«Я не можу сказати, що у нас був чітко розроблений покроковий медіа-план. Все відбувалось природно, само собою — журналісти самі запрошували на ефіри, ходила я або відправляла інших дівчат-бійців, різні організації почали мене запрошувати, щоб я розповіла про нашу ініціативу. І так про “Невидимий батальйон” почали говорити все більше, і більше», — запевняє Марія.

До інформаційного висвітлення проблеми долучились і чоловіки-військовослужбовці, які чесно визнавали, що жінка на війні нічим не відрізняється від чоловіка, а подекуди справляється зі своїми обов'язками, зокрема і командуванням, набагато краще за бійців-чоловіків. *«Є жінки, які готові краще виконувати бойову роботу, ніж чоловіки. Жінки привнесли моральні моменти, моменти, пов'язані із дисципліною. Вони показали, що можуть багато», — ділилися досвідом та власними спостереженнями чоловіки-військові.*

Прикметно, що про проблему жінок на війні говорили самі ж жінки-військовослужбовці, що ддало кампанії додаткової ваги та впливовості. Важливу роль зіграла підтримка з боку міжнародних організацій, як то «ООН Жінки», ОБСЄ та інших. У підсумку такий міжнародний тиск на чинну українську владу, зокрема через Резолюцію 1325 Ради Безпеки ООН щодо рівноправної участі жінок у врегулюванні військових конфліктів, дав позитивні результати.

Мішені:

Головна — Міністр оборони України.

Альтернативна: Депутати Верховної Ради (розробка та прийняття закону, який би знімав обмеження для служби жінки у разі не підписання відповідного Наказу Міністерством оборони).

Підтримки: Народні депутати МФО «Рівні можливості» і представники міжнародних організацій (зокрема «ООН жінки», ОБСЄ), що підтримують рівні права і можливості для жінок і чоловіків у Збройних силах в контексті реалізації Резолюції РБ ООН №1325 «Жінки, мир, безпека».

Противників кампанії виявилось немало, здебільшого з сексиськими та дискримінаційними коментарями виступали представники Генерального штабу Збройних сил України, нівелюючи роль жінки як рівноправного учасника у військових діях на сході країни, запевняючи ініціаторів кампанії, що в них нічого не вийде, бо не жіноча це справа воювати.

Шість місяців тиску на чиновників через різні інформаційні канали, МФО «Рівні можливості» та міжнародні організації дали свої результати — у червні 2016 року вийшов наказ Міністерства оборони № 292, згідно з яким внесено зміни до переліку штатних посад.

Складнощі, з якими довелось зіткнутися

За словами Марії Берлінської, на початку адвокаційна кампанія відбувалась здебільшого інтуїтивно — важливим було просто заявити про проблему і почати про неї говорити. Чітко продуманого плану теж не було, як і прописаних мішеней кампанії. Орієнтуватися довелось в процесі. Певною мірою це було і складно, і цікаво — довіритись ситуації і йти за тим, що пропонує життя. Найскладнішим було достукатись до представників Генерального штабу Збройних сил, які до останнього не вірили, що жінки-військовослужбовці відстоять свої права, та у «совковому стилі» коментували ініціативу. *«Генерали і полковники мені розповідали, що в нас нічого не вийде. Але я розуміла, що вся ця стара система тримається лише на одному — на наших страхах. Зі зміною суспільства варто змінювати і правила суспільного життя. Я завжди розраховую на більше — це мене і мотивувало йти до кінця та реалізовувати задумане»*, — запевняє Марія Берлінська.

Успішне розв'язання проблеми

Результатом адвокаційної кампанії стало підписання Міністром оборони Наказу № 292 від 03.06.2016 р., згідно з яким перелік посад сержантського та старшинського складу для жінок було розширено на 63 посади. Зокрема, стали доступними такі штатні посади для жінок-військовослужбовців, як: гранатометник, заступник командира розвідгрупи, командир

бойової машини піхоти, командир відділення (зокрема спеціального призначення), командир міномета, кулеметник, механік-водій БМП, БТР, мінометник, навідник кулемету, помічник гранатометника, розвідник, розвідник (зокрема підрозділів спеціального призначення), стрілець-снайпер, стрілець-зенітник та ін. Прикметно, що такі зміни було зроблено вперше в історії України!

Ще одним результатом кампанії стало створення нової громадської організації — Інституту гендерних програм, яку наразі очолює Марія Берлінська. Завдання новоствореної організації — сприяти гендерній рівності в українському суспільстві. Ініціатива «Невидимий батальйон» виявила також ще одну важливу проблему — труднощі щодо реінтеграції жінок, що відслужили. А ще — небажання деяких командирів переоформлювати жінок-бійців відповідно до нового Наказу Міністерства оборони. Ці проблеми ще потрібно буде вирішувати.

Незважаючи на впроваджені зміни Марія Берлінська та її команда ставити на цьому крапку не збираються. Наразі вони працюють над створенням повнометражного документального фільму за підтримки USAID, присвяченого життю жінок на війні. Також планується проведення соціологічного дослідження для освітньої складової. І найважливіше — продовження боротьби за зняття будь-яких обмежень для служби жінки триватиме і надалі: *«Це лише перший камінь в стіні, адже 3/4 посад досі для жінок-військовослужбовців закриті. Немає різниці, жінка ти чи чоловік, якщо мова йде про захист Батьківщини. Єдиними критеріями мають бути патріотизм та професіоналізм. Нашу мету буде досягнуто, коли не буде жодних перешкод, для того щоб жінка очолила Міністерство оборони»,* — підсумовує Марія.

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ З АДВОКАЦІЇ. ЗРАЗКИ ТА ПРИКЛАДИ

Малюнок № 1

У цьому розділі ви знайдете поради, які точно колись десь чули. Тому найголовніше, що треба зараз зробити — це втілити в життя почуте раніше, користуючись перевіреними правилами.

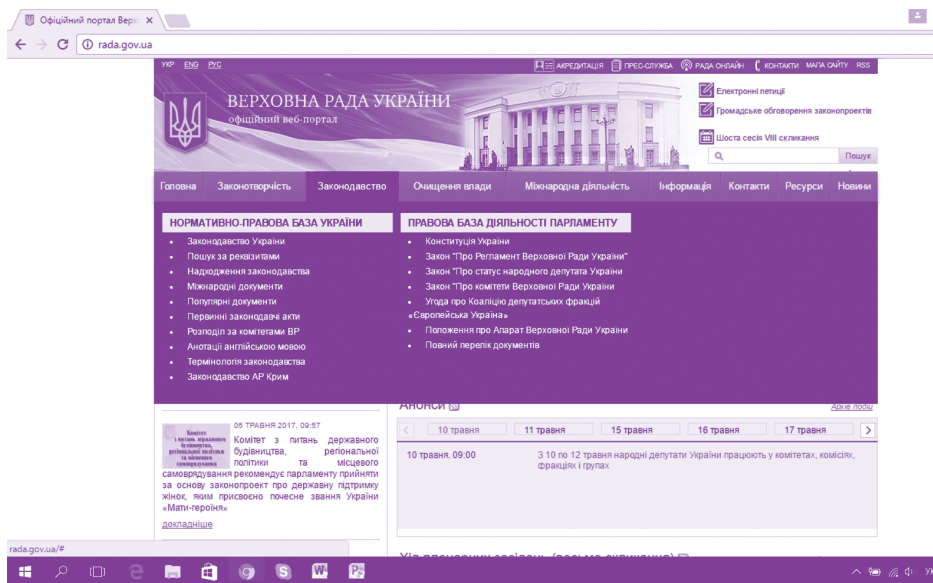
Часто громадяни не знають, як саме працює той чи інший закон, як застосовуються деякі норми, і починають скаржитися на те, що «нічого не працює, бо погані закони». Для початку варто вивчити нормативну базу по тій темі, у якій ви працюєте, а також основні «допоміжні» законодавчі акти, про які піде мова далі.

Уявімо ситуацію з малолітніми дітьми, які чекають на батьків вдома, щоб вони їх нагодували. При цьому холодильник повний смачної їжі, а в морозильнику є напівфабрикати. Давайте подумаємо, чому діти голодні?

Адже, по суті, вже все готово. По-перше, діти не знають, що в холодильнику є готова їжа. По-друге, вони не вміють її розігріти та подати на стіл. По-третє, діти просто чекають на батьків, бо ті дорослі, все знають та вміють.

Іноколи ми схожі на цих дітей. А тепер уявіть, що наш холодильник — це нормативно-правова база. Він повний законів, деякі з них є досить непоганими, хоча певні мають вигляд «напівфабрикатів» (мал. № 1). Але це в будь-якому разі краще, ніж порожній холодильник. Ми голодні та чекаємо на прихід дорослого, який би нас нагодував. Ми навіть не відкриваємо того «холодильника» і тому не читаємо закони на сайті Верховної Ради України. Ми просто скаржимося, що ми голодні, і батьки десь затримуються, забувши про свої обов'язки.

В Україні достатньо можливостей для громадських активістів, якими можна і варто скористатися, не чекаючи поки хтось щось зробить за нас. Головне — вміти їх використати.

Малюнок № 2

Отже, для початку збережіть собі у закладках в Інтернеті адресу веб-сайту Верховної Ради України, на якому можна подивитись актуальне законодавство. На офіційному сайті rada.gov.ua натисніть третю кнопку ліворуч «Законодавство», щоб знайти необхідний документ (мал. № 2). Якщо, припустимо, ви не знаходите закон, про який хтось казав чи писав у соціальних мережах, тоді ймовірно мова йшла про законопроект. Тоді відкрийте другу вкладку «Законодавчість» та введіть ключове

слово чи номер проекту закону (мал. № 3). Там ви побачите текст законопроекту та супровідні документи, дізнаєтесь, в якому стані проходження документ, чи є висновки комітетів, хто автор законодавчої ініціативи, які результати голосування, хронологію розгляду тощо. Все це потрібно для того, аби зрозуміти, чи є в «холодильнику» вже готове блюдо чи воно ще «напівфабрикат», тобто закону як такого нема, користуватися ним поки не можливо. Так само варто постійно працювати з сайтами Міської ради чи Облдержадміністрації, бо там завжди є корисна інформація (рішення, проекти, оголошення тощо).

Малюнок № 3

Отже, наша порада — **завжди шукайте та уважно вивчайте першоджерело**. Працюйте з документами в оригіналі, а не з їхньою інтерпретацією. Довіряйте тільки офіційному джерелу інформації, перевіряючи новини чи пости в соціальних мережах.

Наведу свіжий приклад. У засобах масової інформації було доволі широко розповсюджено новину про збільшення з 1 травня 2017 року адресної соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам у зв'язку із зростанням розміру прожиткового мінімуму. У новинах давалось посилання на прес-службу Мінсоцполітики. І дійсно, на офіційному сайті Міністерства два дні поспіль була інформація, що «Відповідно до зростання прожиткового мінімуму, збільшено щомісячну адресну допомогу особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в

тому числі на оплату житлово-комунальних послуг (відповідно до постанови КМУ від 01.10.2014 № 505)». І тільки зайшовши на сайт Верховної Ради та відкривши відповідну Постанову, людина могла зрозуміти, що в повідомленні Мінсоцполітики оминався (не конкретизувався) той факт, що дані зміни стосуватимуться лише переселенців з інвалідністю. Адже, згідно з Постановою № 505¹, адресна соціальна допомога прив'язана до прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Станом на 2 березня 2017 року людей з інвалідністю серед ВПО налічувалось 60 948 осіб, що становить усього лише 3,75 % від загальної кількості внутрішньо переміщених осіб. Всі інші люди, які виїхали з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, не повинні отримувати збільшену соціальну допомогу.

Після звернень членів громадської організації «Група Впливу» до прес-служби Мінсоцполітики та безпосередньо до начальниці Управління організації соціального захисту постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій через три дні новину відкоригували, дописавши, що збільшено розмір допомоги «особам з інвалідністю, що виплачується відповідно до постанови КМУ від 01.10.2014 № 505 “Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг”». Але новина пішла по просторах Інтернету, а також не лише в ЗМІ, а й по громадських організаціях. Диявол, як то кажуть, в деталях. Тому наступна порада — **ніколи не лінуйтесь**. Перевіряйте інформацію так, ніби ви готуєте найсмачніший кулінарний шедевр і вам треба точно знати інформацію до грамів щодо всіх інгредієнтів. Не лінуватися — це не лише про роботу з інформацією. Це про роботу в цілому. Це про стиль життя, якщо хочете. Правильна та успішна адвокаційна кампанія призводить до системних змін. Щоб вони відбулись, потрібна щоденна, кропітка, а головне — системна робота. Лінь та поверхнєве ставлення тут очевидно зайві. А от наполегливість та системність наблизять до бажаної мети. Вас будуть сприймати як послідовних та надійних партнерів. Вам будуть довіряти та швидше підуть на новий контакт.

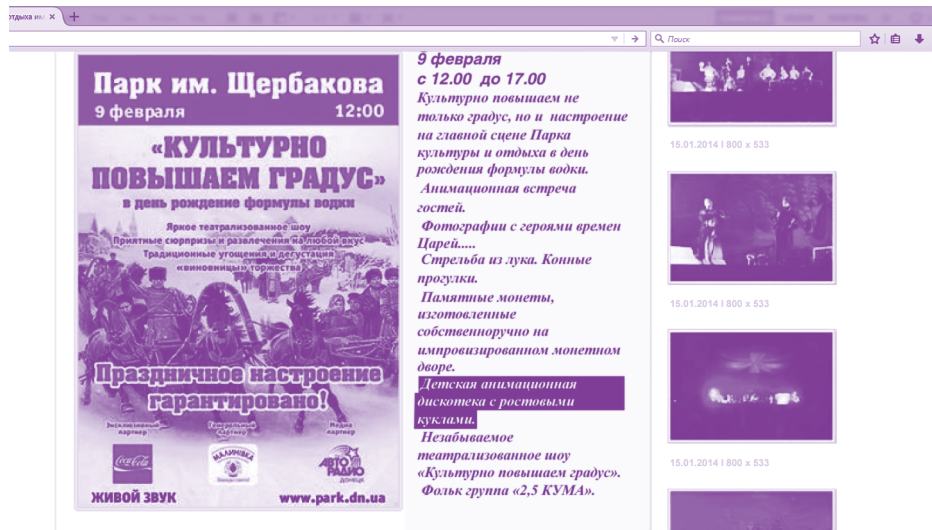
У чому ця системність може проявитися? Наприклад, у такому понятті, як обіг документів за проектом. **Структуруйте ваші файли в комп'ютері**. Наприклад, у мене є тека «Листи щастя», в якій я зберігаю листи всім «стейкхолдерам»² та «decision makers»³ з проханнями щось змінити чи запрошеннями до співпраці. Разом з так званими «листами-потребами»

1 Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» // Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF].

2 Зацікавлені сторони.

3 Люди, які приймають рішення.

там зберігаються «листи-відповіді» та «листи-подяки». Коли ви досягнули бажаної мети або у відповідь на ваш «лист-потребу» відбулась хоч маленька позитивна зміна, обов'язково напишіть «лист-подяку» та збережіть його з відповідною назвою в комп'ютері. Це не зайва робота, навпаки, це дозволить зекономити час, коли вам потрібно буде швидко написати нового листа чи відновити хронологію спілкування. Колись у 2014 році така структурованість листів та потрібних контактів допомогла активістам Донецької обласної організації «Комітет виборців України» не допустити пропаганду розпивання спиртних напоїв та дуже оперативно вирішити питання з відміною «Свята горілки» в Донецькому парку культури та відпочинку (мал. № 4). Ми дізнались про організацію цього «дивного» заходу за три дні до анонсованої дати проведення, відкрили теку «Листи щастя» та швидко організували звернення до голови Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я, Уповноваженого Президента з прав дитини, Донецького міського голови, начальників Управління у справах сім'ї та молоді та Управління фізкультури і спорту Донецької облдержадміністрації, до релігійних та інших організацій та установ. З більшістю адресатів ми були знайомі завдяки іншим проектам та кампаніям, тому нам було легко написати листа та знайти контакти. У результаті — Донецька міська рада отримала за три дні 17 письмових звернень від різних установ та організацій з вимогою відмінити проведення сумнівного свята. І ми перемогли! Меру міста нічого не залишалось, як прийняти рішення про відміну запланованого свята (із суттєвим бюджетом та рекламою!), спонсором якого виступала відома алкогольна компанія.

Малюнок № 4

Відкрию ще один маленький секрет. Якщо вам необхідно діяти в таких екстремальних умовах, працювати потрібно вдвічі більше. Коли ви пишете листа з проханням відреагувати, підготуйте чернетку бажаної відповіді, наведіть факти та аргументи, які б ви хотіли почути від адресата у відповідь на ваше звернення. Це значно пришвидшує процес реагування та гарантує правильні меседжі з вуст тих, хто приймає рішення. Див. Додаток 1, 2, 3 (лист Голові Комітету Верховної Ради та лист-шаблон від «стейкхолдерів» до «decision makers»).

Щодо відправки листів є декілька дрібничок, які також суттєво допомагають. Надсилаючи листи, ми, як правило, користуємось **Законом України «Про звернення громадян»**⁴. Він у нашому так званому «холодильнику» лежить ще з 2 жовтня 1996 року, а в червні 2016 року вступили в силу нові зміни до цього Закону. Отже, дотримуйтеся деяких правил листування.

У зверненні обов'язково має бути зазначено:

- прізвище, ім'я, по батькові;
- місце проживання;
- викладено суть порушеного питання;
- зазначено дату.

Увага! Письмове звернення без зазначення місця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого неможливо встановити авторство, буде визнане анонімним і залишиться без розгляду.

Звернення може бути усним чи письмовим. Усне звернення викладається громадянином на особистому прийомі або через визначені контактні центри, телефонні «гарячі лінії» та записується (реєструється) посадовою особою. Наприклад, ви завжди можете подзвонити за коротким номером Урядової «гарячої лінії»⁵, яка є безкоштовною та працює цілодобово (тел. 1545). Звернення приймаються фахівцями Урядового контактного центру за допомогою засобів телефонного та електронного зв'язку і надсилаються органам виконавчої влади відповідно до компетенції, Секретаріату Кабінету Міністрів для вирішення порушених у них питань та надання відповідних роз'яснень. Це один з механізмів взаємодії Уряду з громадянами, що дозволяє доволі оперативно вирішувати проблемні питання, які порушуються у зверненнях громадян, а також удосконалювати роботу органів виконавчої влади з урахуванням громадської думки. Я порівнювала швидкість та якість наданих відповідей на моє звернення до податкової та за номером «гарячої лінії» для підприємців⁶, і, за моїми

4 Закон України «Про звернення громадян» // Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80/print1475718424603511>].

5 Урядова «гаряча лінія» // Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=244209261].

6 Урядова «гаряча лінія» для підприємців 0-800-503-045.

спостереженнями, працівники Урядового контактного центру дуже уважно ставляться до звернень громадян та впливають на надання якісної та своєчасної відповіді від органів влади.

Порада: запитайте та запишіть дату та номер реєстрації вашої заяви чи скарги, якщо ви залишаєте її в телефонному режимі. Ця інформація знадобиться вам в разі неотримання чи несвоєчасного отримання відповіді.

Письмове звернення потрібно підписати (якщо це не індивідуальне, а колективне звернення, то всіма заявниками) та надіслати поштою або передати до відповідного органу. Якщо ви відправляєте лист звичайною Укрпоштою, то варто витратити додаткові кошти та надіслати лист з повідомленням про вручення. У такому разі ви будете впевнені, що лист не загубився та знатимете точну дату його отримання. У разі, якщо ви понесете лист напряду в канцелярію, тоді зробить заздалегідь копію вашого листа, щоб отримати на ньому штамп з датою та номером вхідної документації, а також номером телефону, за яким ви зможете дізнатися про хід розгляду вашого звернення.

Якщо письмове звернення надсилається з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення), тоді в ньому також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку вам може бути надіслано відповідь. **Застосування електронного цифрового підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається.**

Зверніть увагу, що згідно із Законом про звернення громадян, існує **основні три види звернень: пропозиції, заяви та скарги** ⁷.

Пропозиція (зауваження) — звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Заява (клопотання) — звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання — письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Скарга — звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями

⁷ Дивіться зразки звернень у додатках 3,4.

державних органів, підприємств, установ, організацій, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, посадових осіб.

Не хвилюйтеся, якщо ви не знаєте, до кого саме треба звернутися. По-перше, можна знову ж таки подзвонити на Урядову «гарячу лінію». А по-друге, якщо ви відправили листа «не за адресою» і ваше питання не входить до повноважень адресата, то він в будь-якому разі повинен в термін не більше п'яти днів переслати вашого листа за належністю відповідному органу чи посадовій особі та **повідомити вас про це**.

Коли ви отримуєте відповідь, у разі якщо вам треба щось уточнити, можна не писати наступне звернення, а для початку подивитись в лівий нижній кут листа. Там має бути контактний телефон та прізвище виконавця, тобто людини, яка безпосередньо готувала для вас відповідь. Сміливо можете подзвонити спеціалісту та поставити запитання, які вас цікавлять. Для цього вам може знадобитись інформація щодо номеру листа, яка вказується в правому верхньому куті.

Якщо ми вже торкнулися Закону про звернення громадян, варто згадати про ще один інструмент для адвокації — **електронну петицію**.

Порядок подання та розгляду таких звернень до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи органу місцевого самоврядування прописано у Статті 23-1 вищезгаданого Закону. Наполегливо рекомендуємо прочитати цю статтю перед реєстрацією (створенням) власної електронної петиції. Крім того, варто також провести хоча б мінімальну підготовчу роботу:

- провести аналіз проблеми, яку хочете вирішити (причини, наслідки, хто може вирішити та як);
- дізнатися, чи раптом немає інших подібних петицій;
- знайти партнерів, з якими будете поширювати інформацію про петицію та збирати підписи;
- узгодити текст звернення з усіма партнерами; перевірити помилки, дати почитати людям, які не в курсі проблеми (чи все зрозуміло);
- знайти лідера думки в вашій громаді, хто перший підпише петицію;
- підготувати рекламні матеріали, інфографіки, коротке резюме петиції;
- порахувати, скільки підписів вам треба збирати кожного дня та розпланувати кампанію.

Вимоги до кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів визначаються статутом територіальної громади.

Електронна петиція, адресована Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, розглядається за умови збору на її

підтримку не менш, як 25 000 підписів громадян протягом не більше трьох місяців з дня оприлюднення петиції.

Вимоги до кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів визначаються статутом територіальної громади. До визначення у статуті територіальної громади вимог щодо кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів електронна петиція до відповідного органу місцевого самоврядування розглядається за умови збору на її підтримку протягом не більш як трьох місяців з дня її оприлюднення такої кількості підписів у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проживає:

- до 1 тисячі жителів — не менше ніж 50 підписів;
- від 1 тисячі до 5 тисяч жителів — не менше ніж 75 підписів;
- від 5 тисяч до 50 тисяч жителів — не менше ніж 100 підписів;
- від 100 тисяч до 500 тисяч жителів — не менше ніж 250 підписів;
- від 500 тисяч до 1 мільйона жителів — не менше ніж 500 підписів;
- понад 1 мільйон жителів — не менше ніж 1 000 підписів.

Так, наприклад, згідно з Положенням про електронні петиції, що було прийнято у Чернівцях, для розгляду електронної петиції органом або посадовою особою, якій вона подана, необхідно, щоб на її підтримку було зібрано не менше 250 підписів впродовж не більше 30 календарних днів з дня оприлюднення петиції. Враховуючи, що в цьому місті проживає близько 265 тисяч⁸ мешканців, це цілком реальні строки та умови, які дозволяють піднімати важливі питання та вирішувати їх спільно – громадою та владою. Деякі петиції набирають навіть більше, ніж необхідно голосів. Наприклад, петиція від батьків вихованців дитячого садочку № 24, які просили облаштувати та розширити тротуар для безперешкодного пересування пішоходів, набрала 261 голос. Петицію вирішено підтримати, а ініціаторам запропоновано долучитися до обговорення проекту міського бюджету на 2017 рік під час бюджетних слухань, а також під час затвердження проекту бюджету на сесії міської ради⁹ (мал. № 5).

Ще один дуже простий та корисний в адвокації інструмент — запит на інформацію, який наближує нас до прозорості та відкритості влади. Закон «Про доступ до публічної інформації»¹⁰, що був прийнятий 11 січня 2011 року, визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації.

8 За даними Управління статистики, на 1 березня 2017 року чисельність населення Чернівців становила 265,7 тис. осіб // Режим

9 Режим доступу: [<https://e-dem.in.ua/chernivtsi/Petition/View/230>].

10 Закон «Про доступ до публічної інформації» // Режим доступу: [<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/print1494528288308926>].

сний | <https://e-dem.in.ua/chemivtsi/Petition/View/330>

Чернівці

Q

ТРИВАЄ ЗБІР ПІДПИСІВ

НА РОЗГЛЯДІ

З ВІДПОВІДЯМИ

УСІ

Увійти

+ Створити петицію

Дошкільнята просять облаштувати тротуар біля садочка

БЛАГОУСТРІЙ МІСТА ТА БУДІВНИЦТВО

Батьки вихованців ДНЗ №24, що знаходиться по вул. Мусоргського 13, просять облаштувати та розширити тротуар по вул. Мусоргського, очистивши його від дерев, які перешкоджають вільному пересуванню пішоходів. Щоб їх обійти доводиться виходити з дітьми на проїзду частину, а це складає небезпеку для життя і здоров'я дітей та їх батьків.

Автор: Петрунік Лариса Михайлівна

Дата початку збору підписів: 13 вересня 2016 р.

Відповідь дана: 20 жовтня 2016 р.

ВІДПОВІДЬ НА ЕЛЕКТРОННУ ПЕТИЦІЮ

Шановна Ларисо Михайлівно!

Електронна петиція № 535 з пропозицією облаштування тротуару біля ДНЗ № 24, що знаходиться на вул. М.Мусоргського, 13, розглянута департаментом житлово-комунального господарства міської ради за участю делегованого Вами представника гр. Карапка І.О.

Петицію вирішено підтримати, терміново виготовити проектно-кошторисну документацію на цей об'єкт та подати бюджетний запит на фінансування робіт з капітального ремонту тротуару на вул. М.Мусоргського із його розширенням за рахунок коштів бюджету розвитку при формуванні міського бюджету на 2017 рік.

A donut chart with a purple outer ring and a white inner circle. The number '261' is displayed in the center in a large, bold, purple font. Below it, the number '250' is displayed in a smaller, regular, purple font.

Підписів зібрано

Потрібно

Поширити у соціальних мережах:

Поширити 16

Підписатись

Твіт

Малюнок № 5

Отже, запит на інформацію — це ваше прохання в довільній формі до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що перебуває у його володінні. Зверніть увагу, що згідно зі Статтею 19 Закону, ви маєте право запросити інформацію незалежно від того, стосується ця інформація вас особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту. Згадайте, як діти ставлять запитання: чому? скільки? як? де? хто? Чим простіше запитання, тим більше шансів отримати точну та конкретну відповідь. Не потрібно перетворювати інформаційний запит на звернення громадян та розписувати всю історію питання. Також важливо правильно назвати документ — «Запит на публічну інформацію».

Принципова різниця між інформаційним запитом та зверненням громадян (крім суті документу) — це терміни розгляду. Відповіді на звернення громадян надаються протягом одного місяця від дня їх надходження. Строк розгляду запитів на інформацію значно менший — розпорядник інформації має надати відповідь на запит на інформацію не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту¹¹. У разі, якщо запит на інформацію стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, щодо

¹¹ У разі, якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, розпорядник інформації може продовжити строк розгляду запиту до 20 робочих днів з обґрунтуванням такого продовження (про продовження строку вам мають повідомити в письмовій формі не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту).

87

стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин з дня отримання запиту.

Так само, як і звернення, запит на інформацію може бути індивідуальним або колективним. Ви можете запитувати інформацію в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на ваш власний вибір. Якщо ви плануєте подальшу обробку великих обсягів інформації (наприклад, статистичних даних щодо кількості внутрішньо переміщених осіб по кожному регіону України), то варто одразу просити надіслати відповідь в електронній формі. Крім того, електронна відповідь убезпечить вас від сплати витрат на копіювання, адже якщо задоволення запиту на інформацію передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як 10 сторінок, ви повинні будете відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк.

На всіх офіційних веб-сайтах органів влади є спеціальні розділи «Доступ до публічної інформації», де можна або одразу заповнити відповідну форму запитів, або скачати шаблон та знайти електронну адресу, на яку відправити листа. Бажано зберігати прінтскріни заповненої форми або зберігати лист із запитом у папці «Надіслані». Якщо ви відправляєте електронною поштою запит, напишіть правильно тему листа та опишіть суть питання в «тілі листа», а сам запит прикріпіть вкладеним файлом. Перевірте, чи ваш запит на інформацію містить:

1. прізвище та ім'я (найменування) запитувача;
2. поштову адресу або адресу електронної пошти;
3. номер телефону;
4. загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит (якщо це відомо);
5. підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі. Якщо ви відправляєте електронного листа, немає потреби підписувати лист та сканувати його.

У будь-якому спілкуванні, при написанні звернень чи запитів, будьте ввічливими, і ви отримаєте людське ставлення. Наприклад, якщо вам потрібна відповідь на інформаційний запит в таблиці Excel, спробуйте просто подзвонити виконавцю (нагадаю, його номер телефону розміщено в лівому нижньому куті відповіді) та попросити вислати документ на пошту. Це працює. І пам'ятайте про «листи подяки». Це найпрактичніша порада.

Починаючи будь-яку добру справу, вимагайте (і від себе в першу чергу) неможливого. Тоді ви отримаєте максимум із можливого.

Мрійте, вірте та дійте!

Комитет избирателей Украины

Донецкая областная организация ВОО
83015 г. Донецк, бул.Школьный 7/42,
тел/факс. (062) 337-63-16 www.cvu.dn.ua

Комітет виборців України

Донецька обласна організація ВГО
83015. м. Донецьк, бул.Шкільний 7/42,
тел. (062) 304-81-81 www.cvu.dn.ua

№ D-38

От 05/02/2014

**Народному депутату,
Председателю Комитета ВР
по вопросам здравоохранения
Бахтеевой Т. Д.**

Уважаемая Татьяна Дмитриевна!

Просим Вас, в силу Ваших полномочий, запретить проведение в Донецке в Парке им.А.Щербакова мероприятия «Культурно повышаем градус», запланированное на 9 февраля 2014 года.

По информации с официального сайта парка (<http://park.dn.ua/news/133/>), данное мероприятие посвящено празднованию Международного дня водки, а генеральным партнером выступает водка «Малиновка». Во время мероприятия планируется дегустация водки, а также Детская анимационная дискотека, - вещи абсолютно не совместимые.

Мы очень внимательно следим и полностью поддерживаем антиалкогольные инициативы межфракционного объединения «За трезвое будущее», главой которого Вы являетесь.

Просим Вас, как главу Комитета по вопросам здравоохранения в рамках Ваших полномочий повлиять на ситуацию и предотвратить проведения данного аморального и, вероятно, противозаконного мероприятия.

Публичное празднование на городском уровне дня рождения алкогольного напитка, вызывающего болезни и смерти, крайне негативно отразится и на здоровье дончан, и на имидже нашего города, и повлияет на те антиалкогольные инициативы, которыми занимается межфракционное объединение «За трезвое будущее».

В сегодняшней ситуации, когда Украина занимает третье место в мире по потреблению водки, мы считаем недопустимым проведение подобных мероприятий, явно противоречащих Основам государственной политики относительно потребления алкогольных напитков.

Мы выражаем крайнюю обеспокоенность в связи с подобными инициативами и просим Вашего немедленного вмешательства по предотвращению проведения данного мероприятия с целью охраны здоровья населения.

С уважением,
Руководитель направления
защиты прав и интересов граждан

Татьяна Дурнева

Начальнику
Управління у справах захисту прав
споживачів у Донецькій області
83001, м. Донецьк, вул. Челюскінців, 184
Левчук Л. Р.

від Василюкової Марії Валеріївни

що проживає за адресою:
м. Донецьк, пр. Київський 25, кв.12
м.т. (067)150-75-70

СКАРГА

Шановна Ладі Ростіславовно!

13 листопада 2013 року приблизно о 19:15 при відвідуванні закладу ресторанного господарства «Корона», що за адресою вулиця Університетська, 2е, я помітила порушення вимог статті 13 Закону України № 2899-IV «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» (далі – Закон).

Зокрема у приміщенні вищевказаного закладу дозволяється куріння кальяну у спеціальній кімнаті, що розташована в нижньому поверсі закладу (по дорозі в туалет). Офіціанти відкривають цю кімнату, якщо клієнт замовляє кальян. На мою думку, це є порушенням заборони, передбаченої статтею 13 Закону. За вказане правопорушення ч. 2 ст. 20 Закону передбачена відповідальність у вигляді застосування до суб'єкта господарювання фінансових санкцій.

У зв'язку з вищевказаним прошу здійснити перевірку вищезазначеного закладу щодо дотримання вимог статті 13 Закону, притягнути до відповідальності суб'єкта господарювання відповідно до статті 20 Закону та проінформувати мене про результати перевірки та накладені санкції у строк, встановлений Законом «Про звернення громадян».

На підставі ст. 10 Закону України «Про звернення громадян» прошу не розголошувати дані про заявника (зокрема прізвище та місце проживання).

11 грудня 2013 року

Василюкова М. В.

ГО «Громадський холдинг «Група Впливу»

<https://www.facebook.com/grupa.vplyvu/>grupa.vplyvu@gmail.com

01033, м. Київ, вул. Саксаганського, 41в/4

+38 (050) 477-08-00

Народному депутату України
Князевичу Руслану Петровичу

Шановний Руслане Петровичу!

27 березня у Верховній Раді був зареєстрований законопроект № 6240 «Про забезпечення доступу до виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни громадян». Законодавчі зміни були розроблені та запропоновані народним депутатам експертами громадських організацій, які займаються питаннями реформування виборчого законодавства, а також тими, що опікуються правами внутрішньо переміщених осіб (ВПО)¹.

У законопроекті пропонується **надати можливість зміни виборчої адреси за мотивованим зверненням виборця** до органу ведення Реєстру, який може визначити іншу виборчу адресу виборця (нова частина 3 Статті 8 Закону). Згідно із новою частиною 4 Статті 20 Закону, до звернення виборця про зміну виборчої адреси додається копія документу, який підтверджує його фактичне проживання за вказаною ним адресою:

1) договір оренди житла за адресою, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою;

2) виданий органом державної влади чи органом місцевого самоврядування документ, який засвідчує здійснення виборцем підприємницької діяльності за адресою житла, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою;

3) документ, який підтверджує право власності на житло за адресою, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою;

4) довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи;

5) документ, який засвідчує здійснення виборцем догляду за

1 Законопроект розробили експерти ВГО «Громадянська мережа ОПОРА», ГО «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ», Міжнародна фундація виборчих систем (IFES), народні депутати України. Також були залучені представники громадських організацій «Донбасс SOS», Центр інформації про права людини, «Крим SOS», благодійних організацій «Благодійний Фонд «Право на Захист» та «Благодійний фонд «Восток SOS». До обговорення проекту Закону долучалися члени міжвідомчої Робочої групи з удосконалення законодавства у сфері прав людини ВПО при Міністерстві з питань тимчасово окупованих територій та ВПО (включаючи представників Агентства ООН у справах біженців та Ради Європи).

особою, місце проживання якої зареєстровано, відповідно до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», за адресою, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою;

б) документ, що засвідчує перебування виборця у шлюбі або у родинних відносинах із особою, місце проживання якої зареєстровано, відповідно до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», за адресою, яку виборець просить визначити його новою виборчою адресою» (нова частина 5 Статті 20 Закону).

Отже, законопроектом передбачається, що **виборець отримає можливість звернутися із мотивованою заявою до органу ведення Державного реєстру виборців щодо визначення його нової виборчої адреси** незалежно від зареєстрованого місця проживання. У разі прийняття змін до вищезазначених законів виборчі права внутрішньо переміщених осіб будуть належним чином захищені. **Ця можливість стосуватиметься також інших мобільних всередині країни громадян, зокрема трудових мігрантів**, що сприятиме зниженню рівня конфліктності в суспільстві та підвищенню рівня участі громадян в голосуванні на виборах всіх рівнів.

У представленому законопроекті **передбачена низка обмежень, спрямованих на попередження можливих зловживань**. Звернення про зміну виборчої адреси може бути подане до органу ведення Реєстру у будь-який час, але не пізніше ніж на п'ятий день з дня початку виборчого процесу. Це зменшить навантаження на орган ведення Реєстру в умовах виборчого процесу, дозволить зберегти стабільність виборчих округів та належно підготувати списки виборців.

Водночас, виборець, який вже змінював виборчу адресу, відповідно до процедур, передбачених цим законопроектом, зможе подати нове звернення не раніше ніж через 180 днів після дати останніх змін його даних у Реєстрі.

Під законопроектом поставили свій підпис 24 народні депутати (Григорій Немиря, Мустафа Найєм, Світлана Заліщук, Рефат Чубаров, Мустафа Джемільєв, Остап Єднак, Ганна Гопко та інші). Парламентарі-співавтори законопроекту є представниками всіх фракцій, а також позафракційними депутатами: фракції «Блок Петра Порошенка» — 11, «Народний Фронт» — 2, ВО «Батьківщина» — 3, «Опозиційний Блок» — 2, Радикальна партія Олега Ляшка — 1, «Самопоміч» — 1, а також 4 народні депутати, які не входять до складу жодної фракції чи групи.

Нагадаємо, що 4 % українських виборців, які змушені були покинути власні домівки через зовнішню військову агресію, третій рік не можуть скористатися одним із базових конституційних прав громадянина через неврегульованість національного законодавства. Станом на 25 квітня поточного року, за даними Мінсоцполітики, взято на облік 1 583 827 переселенців.

Значна частина внутрішньо переміщених осіб вже три роки проживає у нових громадах. Отже, ця категорія виборців повинна мати можливість обирати депутатів місцевих рад та відповідних голів за місцем свого фактичного проживання. Значна кількість переселенців, відповідно до результатів соціологічних опитувань, не планують повертатися у свої колишні домівки і у нових місцях проживання облаштовують побут та життя з огляду на перспективи проживання саме у новій для них місцевості.

Шановний Руслане Петровичу, у зв'язку з викладеним, закликаємо Вас терміново розглянути на засіданні Комітету законопроект №6240 «Про забезпечення доступу до виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та інших мобільних всередині країни громадян» та рекомендувати Верховній Раді України включити до Порядку денного шостої сесії, винести його на розгляд та за результатами розгляду у першому читанні прийняти за основу.

У Пояснювальній записці міститься перелік міжнародних зобов'язань України, норм та стандартів щодо забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб.

Головне науково-експертне управління вважає, що законопроект може бути прийнятий у першому читанні та підтримує запропонований у законопроекті підхід щодо можливості визначення виборчої адреси виборця за його фактичним місцем проживання, оскільки це сприятиме реалізації виборчих прав значної частини громадян (висновок від 20 квітня 2017 року).

Щиро дякую Вам за підтримку та увагу до питань забезпечення належного рівня політичної участі громадян України у виборах!

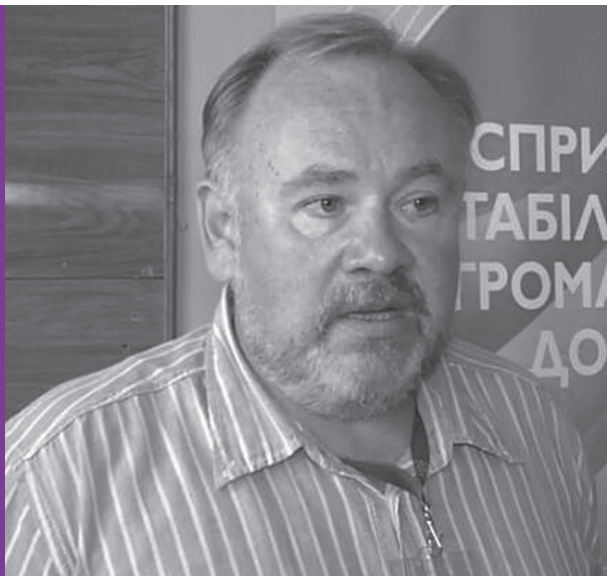
З повагою,
Виконавчий директор
ГО «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ»

Тетяна Дурнева

КОРОТКІ БІОГРАФІЇ АВТОРІВ ПОСІБНИКА

Владислав Кучереносов

*Тренер з адвокації,
Національний
координатор проекту
Данської ради у справах
біженців*

Пан Владислав працює в сфері розбудови громадянського суспільства України з 1992 року. Впродовж своєї професійної діяльності співпрацював в якості керівника проектів, консультанта та тренера з міжнародними (IREX, AED, IOM, UNDP, UNICEF, ISC, Internews int'l, Caritas-Austria, тощо) та українськими (МФВ, ДТЕК, ІСД, Фонд «Розвиток України», Творчий центр «Каунтерпарт» та інші) організаціями та комерційними структурами, був членом міжнародної експертної групи з адвокації Фонду Біла та Мелінди Гейтс.

Загалом пан Кучереносов провів понад 500 тренінгів для представників ОГС, органів влади, ЗМІ та бізнесу, а також біля 100 оцінок рівня організаційної спроможності українських ОГС.

Пан Владислав спеціалізується на питаннях організаційного розвитку, адвокації, стратегічного планування, фандрейзингу, стратегічного управління, корпоративної соціальної відповідальності та написання проектів.

Владислав Кучереносов є автором понад 10 книжок та тренерських посібників. З 2008 року є співредактором журналу «Вісник благодійництва».

Людмила Чернявська

Тренер, консультант з питань гендерної рівності

Пані Людмила має багаторічний досвід експертної роботи з гендерних питань в проектах міжнародної технічної допомоги у сфері місцевого самоврядування, місцевого економічного розвитку, верховенства права.

Пані Людмила проводила різноманітні дослідження; здійснювала гендерний аналіз та експертизу; розробляла та впроваджувала стратегії гендерної рівності, програми зміцнення професійного та лідерського потенціалу; готувала аналітичні записки, рекомендації, інформаційно-освітні матеріали з питань гендерної рівності для юристів, суддів, політиків, представників громадянського суспільства.

Пані Чернявська координує діяльність робочої групи з напрацювання комплексних змін та доповнень до законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, що діє при Підкомітеті з питань гендерної рівності та недискримінації Комітету ВРУ з питань прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин; бере активну участь у діяльності Громадської ради з гендерних питань при МФО «Рівні можливості» ВРУ за напрямками «Політична участь жінок», «Безпека та миротворча діяльність», «Посилення спроможності жінок в економічній сфері», співпрацює з Національним Демократичним Інститутом (NDI).

Людмила Чернявська має ступінь кандидата політичних наук з міжнародних відносин. Предметом її наукового дослідження були міжнародні неурядові організації як суб'єкти світової політики.

Тетяна Гончарук

*Журналістка,
правозахисниця,
фахівчиня з
комунікацій, кандидат
філологічних наук*

Пані Тетяна є тренеркою та викладачкою з різних навчальних програм у сфері журналістики, медіакомунікацій, PR та адвокації, захисту прав людини. У 2015 році захистила кандидатську дисертацію, присвячену проблемам співвідношення мови та менталітету народу.

Пані Тетяна є тренеркою та викладачкою з різних навчальних програм у сфері журналістики, медіакомунікацій, PR та адвокації, захисту прав людини. У 2015 році захистила кандидатську дисертацію, присвячену проблемам співвідношення мови та менталітету народу.

Тематичний фокус — права людини, реформа поліції, секс-бізнес, торгівля людьми, домашнє насильство, ВІЛ/СНІД, війна на Сході України.

Упродовж своєї професійної діяльності була залучена до реалізації різних проектів як в Україні, так і Німеччині. Зокрема — Української Гельсінської спілки з прав людини, Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів, Британської Ради в Україні, Гете Інституту у Києві та ін. Працювала у межах проектної та ко-тренінгової діяльності для таких німецьких організацій, як Berliner Aids-Hilfe e.V. (робота з мігрантами, що живуть з ВІЛ/СНІД), Deutsch-Russischer Austausch e.V., European Platform for Democratic Elections, онлайн-видання Legal Dialogue та ін. Як стипендіатка програми Marion Donhoff Stiftung проходила стажування в неурядовому секторі Німеччини.

Авторка численних журналістських статей та публікацій, а також наукових розвідок. Редакторка та упорядниця понад десяти спеціалізованих збірок та посібників.

Тетяна Дурнєва

*Виконавча директорка
ГО «Громадський
холдинг «Група
Впливу», експертка з
адвокації*

Пані Тетяна - випускниця Донецького національного університету (спеціальність «Політологія»), Української школи політичних студій (2014) та Школи державного управління (2015). Стажувалась в США за програмою «Пропаганда здорового способу життя» (2011), завершила сертифікатну програму «Управління неприбутковими організаціями» в Українському Католицькому Університеті (2012).

Працює в громадському секторі з 2002 року. Займається проведенням адвокаційних кампаній на місцевому рівні, розвитком локальних громадських ініціатив, організацією та проведенням тренінгів з питань виборчого законодавства та адвокації. У 2006-2014 рр. успішно реалізувала в Донецьку програми з розвитку велосипедної інфраструктури, контролю над тютюном та алкоголем, підвищення безпеки дорожнього руху шляхом проведення комплексних адвокаційних кампаній.

З грудня 2013 по червень 2014 року Тетяна була ініціатором та співорганізатором численних проукраїнських заходів в Донецьку, заступником голови Комітету патріотичних сил Донбасу.

Після переїзду до Києва пріоритетом діяльності стали: захист прав та інтересів громадян, вплив на формування державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб та громадян, які проживають на тимчасово невідконтрольній українській владі території, а також посилення спроможностей місцевих ініціатив та молодих громадських організацій.

У 2016 році отримала відзнаку Президента України – медаль «25 років незалежності України».

Серед видань її авторства –

- «Донецькі таємниці. Маленькі секрети великих адвокаційних кампаній»,
- «Донецьк без тютюнового диму» (методичні рекомендації);
- «Безпека дорожнього руху в Донецьку: механізми вирішення проблем».

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ДЛЯ НОТАТОК